

7/2021/

RADOMSZCZAŃSKIE TEATRALIA

Pismo poświęcone życiu teatralnemu Radomska pod redakcją Beaty Anny Symoń

Różewicz Open Festiwal

2012-2021

Radomsko 2021

redakcja: Beata Anna Symoń
teatralia2012@gmail.com

wydawca: Miejski Dom Kultury w Radomsku
ul. Brzeźnicka 5, 97-500 Radomsko
promocja@mdkradomsko.pl
www.mdkradomsko.pl

przygotowanie materiałów: Magdalena Błada

projekt okładki: Karolina Mysłək

skład: Ewa Kozioł

plakaty: Archiwum Miejskiego Domu Kultury w Radomsku

Wszelkie prawa zastrzeżone

Wydawnictwo i Drukarnia
Towarzystwo Słowaków w Polsce
ul. św. Filipa 7, 31-150 Kraków
tel. 12 634-11-27, 12 632-66-04, 12 633-09-41
e-mail: zg@tsp.org.pl
www.tsp.org.pl

ISBN: 978-83-953091-4-4

MIEJSKI
DOM KULTURY
W RADOMSKU

Ministerstwo
Kultury
Dziedzictwa
Narodowego
i Sportu

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu

*tak
na tej kartce
ze szkolnego zeszytu syna
mieści się mój życiorys
zostało jeszcze trochę miejsca
zostało kilka białych plam*

Tadeusz Różewicz

Festiwal Różewiczowski na stałe zapisał się na kulturalnej mapie Polski. Pielęgnowanie pamięci o Braciach Różewiczach: Januszu, Tadeuszu i Stanisławie szczególnie dla nas – radomszczan – jest niezwykle zaszczytnym obowiązkiem i wielkim zobowiązaniem. Przez lata zmieniały się nazwy festiwalu oraz osoby, które tworzyły i tworzą to wyjątkowe wydarzenie artystyczne. Beata Anna Symoń, autorka tego opracowania, podjęła się podsumowania dotychczasowych edycji festiwalu. Zdajemy sobie jednak sprawę, że do napisania pozostało jeszcze wiele rozdziałów, tym bardziej, że już za rok festiwal powróci z jego pierwotną nazwą „Trzy razy Różewicz”. Zapraszam Państwa do Radomska i do zapoznania się z piękną, bogatą historią naszego festiwalu.

Krzysztof Zygm
Dyrektor Miejskiego Domu Kultury w Radomsku

Bracia Różewiczowie, z archiwum MDK w Radomsku

RÓŻEWICZ OPEN FESTIWAL

Organizowany przez radomszczański Miejski Dom Kultury *Różewicz Open Festiwal* to jedyny w Polsce festiwal poświęcony życiu i twórczości Janusza, Tadeusza i Stanisława Różewiczów. Przedsięwzięcie nawiązuje do życia i twórczości Braci Różewiczów, którzy swoje młodzieńcze lata spędzili w Radomsku. To właśnie tutaj dorastały trzy różne osobowości o wielu twórczych pasjach...

Stałym elementem festiwalu są m.in.: spektakle teatralne, projekcje filmów, wystawy plakatów, warsztaty teatralne i filmowe, konkurs poetycki, recytatorski oraz spotkania z ciekawymi ludźmi. Festiwal to nie tylko propagowanie twórczości Braci Różewiczów, ale przede wszystkim promocja sztuki oraz źródło inspiracji dla młodych ludzi, których ma zachęcać do rozwijania swoich pasji i zdolności artystycznych.

Radomsko jest miejscem szczególnym dla Braci Różewiczów. To tutaj spędzili dzieciństwo, młodość, tutaj chodzili do szkoły, tutaj zastała Ich wojna... To właśnie w Radomsku znajduje się ukożane kino „Kinema” Stanisława Różewicza, które jak sam mówił, wpłynęło na to, że został reżyserem. Organizując Ogólnopolski Konkurs Poetycki im. Janusza Różewicza, nie zapomina się także o najstarszym z Braci – Januszu, którego szczególny kult przewijają się w całej twórczości Stanisława i Tadeusza Różewiczów.

O rodzinnym mieście wspominał Tadeusz Różewicz w jednym z wywiadów: *Magiczным naprawdę jest miasto, miasteczko, wieś, właściwie każda miejscowość, gdzie człowiek przyszedł na świat. Od tego zaczęło się jego życie, gdzie odejście nie wiadomo, i kiedy. Ale odejście nie jest już tak magiczne... Takie miejsce jest naprawdę magiczne. Dla mnie to jest Radomsko.* Nic dodać.

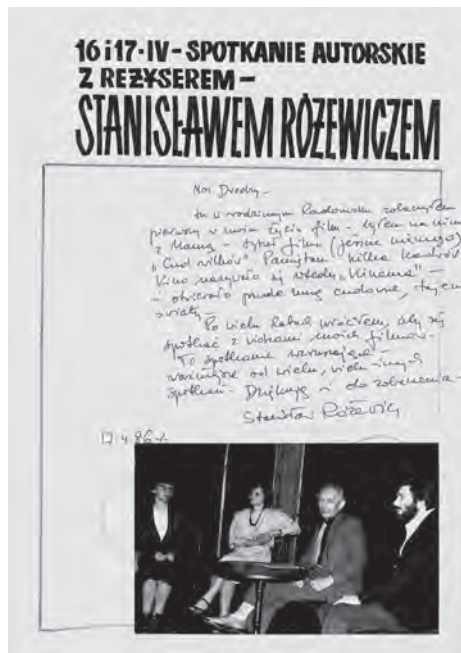

Radomsko czasu młodości Różewiczów, widok ulicy Reymonta w stronę Placu 3 Maja, z archiwum Muzeum Regionalnego w Radomsku

Uwertura

Zanim wyklarowała się obecna formuła festiwalu, przez wiele lat Bracia Różewiczowie byli obecni w życiu kulturalnym Radomsko. Opisał to szczegółowo dr Tomasz Andrzej Nowak – na podstawie materiałów prasowych – w najnowszym numerze „Zeszytów Radomszczańskich” (19/2021). Na łamach „Radomszczańskich Teatrliów” pisaliśmy o wydarzeniach artystycznych związanych z przybliżaniem sylwetek i dorobku Braci Różewiczów. Tam także zostały przypomniane pierwsze lata ROF (2/2012, s. 30-64), dlatego teraz wspomnę o nich skrótowo. Najwięcej szczegółowych i obszernych informacji można znaleźć na stronie Miejskiego Domu Kultury oraz <http://rozewiczopen.pl/historia>.

Pierwsze trwające dwa dni **spotkanie z twórczością filmową i samym reżyserem Stanisławem Różewiczem** odbyło się – dzięki inicjatywie **Krystyny Michalskiej i Artura Kwiatkowskiego** – w Miejskim Domu Kultury

Krystyna Michalska, ówczesna dyrektor MDK Maria Juszczyk, Stanisław Różewicz i Artur Kwiatkowski

już w kwietniu 1986 roku. Pozostało po nim pamiątkowe zdjęcie i niezwykle osobisty wpis w księdze pamiątkowej MDK najmłodszego z Braci Różewiczów.

Stanisław Różewicz od 1999 r. był jednym ze stałych członków jury Ogólnopolskiego Biennale Fotografii Czarno-Białej „Postać ludzka w pejzażu” organizowanego przez Towarzystwo Fotograficzne im. Edmunda Osterloffa w Radomsku. Nierzadko otwierał wernisaże pokonkursowe w galerii Muzeum Regionalnego w Radomsku. Biennale stanowiło ważny punkt na jego mapie wydarzeń artystycznych, może dlatego, że fotografia biało-czarna i wpisani w nią ludzie są niezwykle bliscy nostalgicznej poetyce jego filmów.

W 2001 roku, w dniach 15-17 listopada, odbył się z inicjatywy **Katarzyny Adamali**, wówczas uczennicy I Liceum Ogólnokształcącego, pierwszy **Festiwal Twórczości Braci Różewiczów 3 x Różewicz**. Głównym organizatorem przedsięwzięcia była **Fundacja Inicjatyw Kulturalnych**, co szczegółowo opisała zmarła przedwcześnie **Mirosława Łęska**. W realizację wydarzenia włączyli się **Miejski Dom Kultury w Radomsku i Miejska Biblioteka Publiczna w Radomsku**.

Katarzyna Adamala i Stanisław Różewicz, z archiwum „Gazety Radomszczańskiej”

Mirosława Łęska i B. A. Symoń – promocja „Radomszczańskich Treataliów”, 2012 r., z archiwum MDK w Radomsku

Na zdjęciu ówczesna dyrektor MDK – Anita Pawlak-Zygma i Krzysztof Zygmunt – dyrektor Muzeum Regionalnego im. S. Sankowskiego w Radomsku podczas spotkania ze Stanisławem Różewiczem w 2006 r., z archiwum Muzeum Regionalnego w Radomsku

Po pierwszym festiwalu zainteresowanie dorobkiem i osobami Braci Różewiczów przebiegało dwutorowo. Jeden nurt to kontynuacja dotychczasowej współpracy z Radomskiem Stanisława Różewicza jako członka jury biennale. Drugim nurtem biegly imprezy nowe, których bohaterami byli Bracia Różewiczowie. W dniach **6-8 października 2006 r.** odbył się **Weekend z twórczością Tadeusza Różewicza**. Przegląd został zorganizowany przez Miejski Dom Kultury, Muzeum Regionalne oraz Miasto Radomsko.

3 i 4 kwietnia 2008 w Muzeum Regionalnym w Radomsku (z powodu remontu budynku MDK) **odbyły się V Dni Kina z udziałem Stanisława Różewicza**.

Już jesienią 2008 r. odbyła się druga edycja Festiwalu Twórczości Braci Różewiczów 3 x Różewicz. Organizatorzy, Miasto Radomsko i Miejski Dom Kultury, przygotowali Festiwal przy współudziale Narodowego Centrum Kultury w Warszawie oraz Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu. Od **11 do 13 października w Miejskim Domu Kultury** w Radomsku prezentowano twórczość i postaci Janusza, Tadeusza i Stanisława Różewiczów. **Honorowym Dyrektorem Artystycznym festiwalu była prof. Akademii Teatralnej im. A. Zelwerowicza Barbara Osterloff**. **Koordynatorem kolejnych edycji ROF była do 2019 r. Krystyna Michalska**. **Od 2020 festiwal projekt koordynuje Jolanta Dąbrowska**.

Od 2009 r. aż do chwili obecnej odbywa się nieprzerwanie Różewicz Open Festiwal, którego głównym organizatorem jest Miejski Dom Kultury w Radomsku we współpracy z Miastem Radomsko, placówkami kulturalnymi i szkołami oraz innymi instytucjami i podmiotami.

W podsumowaniu przedstawień zaprezentowanych na radomszczańskiej scenie w 2011 r. Paulina Danecka napisała: *Festiwal to efekt czterolecznej pracy, kolekcjonowania i realizacji pomysłów. Nie jest wziętym z mózgu zewnętrznym pomysłem. Nie jest oderwaną od sytuacji i historii wizytówką miasta. Wręcz przeciwnie: zakorzeniony w przestrzeni i historii Radomska, okazuje się podnoszonym przez kolejne pokolenia procesem myślenia o Różewiczach. I to chyba największa wartość festiwalu. Bardzo mi odpowiada taka jego wizja – bez szumu, dogłębnie, wieloaspektowo. Wróżę sukces. Naturalną kolejnością rzeczy Różewicz Open Festiwal nabierze rozgłosu, przy czym życzyłabym organizatorom i wszystkim tym, którzy chcą mówić Różewiczem i o Różewiczu, by udało im się zachować to, co pochwalone: ciągłość, namysł i odrobinę ciszy, w której przychodzą do głowy najlepsze myśli i interpretacje* (Paulina Danecka, „Nowa Siła Krytyczna”).

Koordynatorka projektu Krystyna Michalska w wywiadzie dla Justyny Drzazgi-Nowińskiej podkreśliła, iż **Różewicz Open Festiwal wyprzedza swój czas** (Z Krystyną Michalską rozmawia Justyna Drzazga-Nowińska, www.radomsko.naszemiasto.pl). I tak jest, o czym najlepiej świadczy fakt, że festiwal z każdym rokiem rozrasta się i rozwija w nowych kierunkach, które przynosi życie i sztuka.

Teatr dominujący

W czasie kolejnego festiwalu trwającego od **7 do 15 października 2012 r.** zostało zaprezentowanych dziewięć spektakli, w tym trzy nagrania telewizyjne, którym

Pocztówka towarzysząca festiwalowi w 2012 r., z archiwum MDK w Radomsku

towarzyszyły spotkania z ludźmi teatru i filmu, warsztaty i rozmowy o teatrze, czytanie performatywne, akademie teatralne i filmowe, konkursy, warsztaty, panel, koncert, cztery wystawy... To wiele... I bardzo różnorodnie. Wystarczająco, by w ciągu ośmiu festiwalowych dni, wejść w świat twórczości Braci Różewiczów i zacząć myśleć ich literackimi i filmowymi obrazami. **Honorowy Patronat nad festiwałem objęła Małżonka Prezydenta RP Anna Komorowska.**

Różewicz Open Festiwal zainaugurował spektakl „Przyj dziewczyno, przyj” ze scenografią i w reżyserii **Michała Rzepki**. *Dynamiczny rytm przedstawienia oddawał tempo dzisiejszej kultury, która niezwykle szybko porzuca zainteresowanie jednymi tematami na rzecz kolejnych, bardziej kontrowersyjnych. Przyczynia się to do infantylizacji oraz karykaturalności kultury – czytamy w sprawozdaniu z festiwalu. W przedstawieniu „Przyj dziewczyno, przyj” swoje umiejętności aktorskie zaprezentowała radomszczańska*

Spektakl „Przyj dziewczyno, przyj”, z archiwum MDK w Radomsku

Przedstawienie „Stara kobieta wysiaduje”, z archiwum MDK w Radomsku

młodzież: **Kamil Suszczyk, Robert Ciszewski, Katarzyna Dąbrowska, Karolina Śliwakowska, Joanna Strączyńska**. Przedstawienie było efektem warsztatów teatralnych ogłoszonych w 2011 r. przez MDK w Radomsku. Warsztaty prowadził Michał Rzepka – reżyser teatralny, wykładowca praktyki i teorii teatralnej.

Tego samego dnia festiwalowa publiczność mogła zobaczyć przedstawienie „**Stara kobieta wysiaduje**” Teatru im. S. Jaracza w Łodzi w reżyserii Marka Fiedora. **Barbara Marszałek**, jako Stara kobieta. Monstrualny śmietnik, jako metafora współczesnego świata (wielkie odkrycie śmietnika jako kategorii etycznej przez Różewicza już w latach 60. minionego wieku!).

Obok Barbary Marszałek wystąpili: **Dorota Kielkowicz, Izabela Noszczyk, Grażyna Walasek, Dobromir Dymecki, Przemysław Kozłowski, Michał Staszczak, Mariusz Jakus, Mariusz Słupiński, Radosław Osypiuk, Hubert Jarczak**.

Nowatorską odsłonę spektaklu „**Kartoteka**” zaprezentowali aktorzy **Bałtyckiego Teatru Dramatycznego**. „**Kartoteka**” w reżyserii **Piotra Ratajczaka** to udana próba połączenia oryginalnego tekstu Różewicza z atrybutem naszej współczesności – multimedialnością. Na dużym ekranie, na dwóch stojących po bokach telewizorach i mniejszych ekranach wmontowanych w rampę, publiczność może śledzić i spektakl i ... siebie (...). Wplecione w spektakl głośne i dynamiczne hity muzyki popularnej skutecznie przypominają widzom o współczesności. A w samym centrum multimedialnego

Spektakl „Kartoteka”, z archiwum MDK w Radomsku

Spektakl „Śmieszny staruszek”, z archiwum MDK w Radomsku

zgiełku, kakofonii natrętnych mediów jest Różewiczowski Bohater. Samotny, zagubiony i zrezygnowany, walczący nieustannie z osaczającymi go wspomnieniami.

Obsada: **Żanetta Gruszczyńska-Ogonowska, Agnieszka Przepiórska (gościnnie), Artur Paczesny, Wojciech Rogowski, Artur Czerwiński, Jacek Zdrojewski, Marcin Borchardt.**

Niezwykłą inscenizację dramatu Tadeusza Różewicza „**Śmieszny staruszek**” w reżyserii **Wiesława Hejno** przedstawił **Wrocławski Teatr Lalek**. Przedstawienie głównej postaci dramatu jako lalki doskonale uwydatniło społeczną degradację i przedmiotowość Staruszka. Bohater przedstawienia jest samotny, mieszka z manekinami i lalkami. Utożsamia manekina z kobietą, lalki z dziećmi. Kiedy życie okazało się dla niego puste, zaczął je kolekcjonować. Na uwagę zasługują **lalki i scenografia Jadwigi Mydlarskiej-Kowal**. Obsada: **Jolanta Góralczyk, Józef Frymet, Krzysztof Grębski, Sławomir Przepiórka, Marek Tatko, Jacek Radomski.**

Sztuka Tadeusza Różewicza „**Białe małżeństwo**”, zaprezentowana radomszczańskiej publiczności przez aktorów **Teatru im. S. Żeromskiego w Kielcach**, jest pastiszem na salonowe komedie końca XIX wieku oraz całą mentalność mieszczańskiego życia. W karbach udawanej moralności zamknięte są dwie młode dziewczyny: **Bianka i Paulina**, stojące na progu dorosłości w obliczu konieczności zawarcia małżeństwa i obudzenia swojej seksualności. Całe okrucieństwo, ale i komizm tekstu Różewicza tkwi jednak w starciu doświadczenia ciała, jego fizjologii i nagości z językowymi konstrukcjami, retorycznymi figurami. **Weronika Szczawińska** przenieśli dramat w naszą rzeczywistość – czasy przesyczone erotyzmem i nagością. **Reżyserka** wycięła z dramatu tylko interesujące ją fragmenty, a kwestie wygłaszane przez bohaterów są często automatyczne, porwane na sylaby, słowa, zdania.

Spektakl „Białe małżeństwo”, z archiwum MDK w Radomsku

Na koniec festiwalowych prezentacji została pokazana „Grupa Laokoona” Teatru Wybrzeże w Gdańsku w reżyserii Jarosława Tumidajskiego. W rolach głównych można było zobaczyć m.in. Dorotę Kolak i Mirosława Bakę. W przedstawieniu członkowie rodziny toczą ze sobą nieustanne, chaotyczne dywagacje na temat sztuki, kiczu i kopii. Dyskusje przerywane hitami Britney Spears i Tiny Turner są jałowe i pokazują, że właściwie prawdziwa sztuka nikogo nie interesuje.

Spektakl „Grupa Laokoona”, z archiwum MDK w Radomsku

Oprócz przedstawień prezentowanych na żywo pokazane zostały nagrania spektakli TV: **„Rajski ogródek” w reż. Pawła Miśkiewicza (2003), „Śmieszny staruszek” w reż. Stanisława Różewicza (1997) i „Złowiony – rekonstrukcje” w reż. Jerzego Grzegorzewskiego (1994).**

Warsztaty z Mistrzem Bronisławem Wrocławskim,
z archiwum MDK w Radomsku

Panel dyskusyjny: „Różewicz inspiracją dla młodego
teatru”, z archiwum MDK w Radomsku

Spotkanie z udziałem Marii Dębicz, Jerzego
Radziwiłłowicza i Pawła Różewicza, z archiwum
MDK w Radomsku

Wiele festiwalowych spotkań przybrało formy parateatralne. I tak **czytanie performatywne „Nauka chodzenia, czyli droga do mistrzostwa”** według scenariusza i reżyserii **Anny Wieczur-Bluszcz**; **panel dyskusyjny „Różewicz inspiracją dla młodego teatru”,** który poprowadzili: **Weronika Szczawińska, Jarosław Tumidajski i Joanna Biernacka**; **warsztaty z Mistrzem Bronisławem Wrocławskim**; **Akademia Teatru – prowadzenie Przemysław Bluszcz i Aldona Struzik**; a na koniec **Jerzy Radziwiłłowicz w Rozmowie na (dobry) początek. I nie tylko.**

9 października 2012 r., **w dniu 91. urodzin Tadeusza Różewicza**, zorganizowano **akcje artystyczne** dedykowane ROF. Część z nich została przeprowadzona pod „Kinemą”. Dzieci i młodzież oraz Miejski Teatr Źródło przygotowali happening literacki – czytanie z użyciem megafonu wierszy Tadeusza Różewicza. Podczas akcji „Nauka chodzenia” malowali stopy na kartach papieru i głośno wykrzykiwali przesłanie Tadeusza Różewicza: „Zacznij od początku naukę chodzenia, naukę pisania, czytania, myślenia”. W czasie bookcrossingu uwalniano tomiki poezji zwycięzców Ogólnopolskiego Konkursu Poetyckiego im. J. Różewicza. Akcjom pod „Kinemą” towarzyszyła wystawa plakatów do filmów Stanisława Różewicza udostępnionych przez Muzeum Kinematografii z Łodzi.

Stu radomszczan wzięło udział w akcji zdjęć z różą, czyli inaczej róże dla Tadeusza Różewicza z okazji Jego urodzin. Natomiast na Placu 3 Maja stanęła wielka czarna tajemnicza skrzynia z wizjerem. Dzień z akcjami artystycznymi zakończyła projekcja cytatów z utworów Tadeusza Różewicza na budynku MDK Radomsko.

Akcje z okazji 91. urodzin Tadeusza Różewicza, z archiwum MDK w Radomsku

W bookcrossingu uwalniane były tomy poetyckie nagrodzone we wcześniejszych edycjach **Ogólnopolskiego Konkursu im. Janusza Różewicza**. 14 października 2012 r. ogłoszono wyniki jego IV edycji. **Jury w składzie: Bohdan Zadura (przewodniczący), Dorota Koman i Ireneusz Kaczmarczyk** wybrało zwycięzcę spośród 229 zgłoszeń. Wiersze na konkurs napłynęły z sześciu krajów: Polski, Irlandii, Szwecji, Niemiec, Wielkiej Brytanii i Stanów Zjednoczonych. Nagrodę główną przyznano **Edycie Wysockiej z Miastka**, II miejsce – dla Urszuli Kopeć-Zaborniak z Cieszanowa, III miejsce (ex aequo) dla Marcina Tomczaka z Ostrołęki, dla Piotra Zemanka z Bielska-Białej, wyróżnienie – dla Janusza Solarza z Nowego Jorku. Ogłoszeniu wyników towarzyszył recital **Wandy Franek i Aleksandra Dębicza**.

Soliści, jury i laureaci IV Ogólnopolskiego Konkursu im. J. Różewicza, z archiwum MDK w Radomsku

Konferencja naukowa „Czytamy Różewicza”, z archiwum MDK w Radomsku

Po raz pierwszy w ramach ROF odbyła się dwudniowa **konferencja naukowa**, w której uczestniczyli specjaliści z wiodących polskich uczelni. Tematem przewodnim była recepcja twórczości Tadeusza Różewicza.

Przejście między literackim a filmowym blokiem wydarzeń stanowiły warsztaty literackie, na których była promowana najnowsza książka **Stanisława Różewicza „Było, minęło... W kuchni i na salonach X Muzy”** (Wydawnictwo „Iskry”). W bloku filmowym odbyły się projekcje trzech filmów: **„Tadeusz Różewicz: Twarze” w reżyserii Piotra Lachmanna** oraz przegląd filmów dokumentalnych: **„Kinema” (1999) i „Żywe obrazy”(1995) w reżyserii Stanisława Różewicza**. Warsztaty **Akademii Filmu** poprowadzili **Paweł Woldan i Piotr Morawski**. Podczas drugiego dnia warsztatów – do prowadzących dołączył reżyser – **Jacek Bławut** i nastąpiło rozstrzygnięcie **Konkursu na Etiudę Filmową** pod hasłem *Świadectwo urodzenia*. Nagrodę główną przyznano trzyosobowemu zespołowi w składzie: **Paweł Gałwa, Rafał Kowalski i Bartłomiej Nems (Radomsko) za etiudę „Sens życia”**.

Koncert „Dytyramb na część teściowej”, z archiwum MDK w Radomsku

W czasie koncertu „**Dytyramb na cześć teściowej albo kobieta w kapeluszu**” w reżyserii **Teresy Stokowskiej-Gajdy** zaprezentowane fragmenty filmów Stanisława połączono z wierszami Tadeusza Różewiczów. Koncert uzupełniły piosenki z polskich filmów autorstwa wybitnych kompozytorów. Wystąpili aktorzy i śpiewacy z łódzkich scen artystycznych oraz tegoroczni absolwenci łódzkiej PWSFTViT im. L. Schillera w Łodzi. Całości koncertu, który poprowadził **Mieczysław Gajda**, towarzyszył zespół filharmoników łódzkich pod muzycznym kierunkiem Teresy Stokowskiej-Gajdy.

To, co trwało najdłużej to wystawy, a w 2012 r. zaprezentowano ich sporo: „**Różewicz na świecie**” – wystawa zagranicznych wydań książek Tadeusza Różewicza z kolekcji **Marii Dębicz**; „**cd. Nauki chodzenia**” Tadeusza Różewicza i **Eugeniusza Geta-Stankiewicza** – wystawa grafiki Tadeusza Różewicza i Eugeniusza Geta-Stankiewicza z Muzeum Narodowego we Wrocławiu; wystawa projektów **scenografii i kostiumów Zofii de Ines-Lewczuk** pochodzących ze zbiorów Muzeum Miejskiego Wrocławia i Teatru Rozrywki w Chorzowie; wystawa **plakatów do spektaklu „Białe małżeństwo**” – prace studentów Akademii Sztuk Pięknych im. Eugeniusza Gepperta we Wrocławiu.

Wystawy budujące teatralne klimaty, z archiwum MDK w Radomsku

2013

Rok 2013 to czas wielkich nazwisk na radomszczańskiej scenie – Jolanta Lothe, Jarosław Boberek, Przemysław Bluszcz, Adam Ferency, Grzegorz Gierak, Jerzy Komasa, Wojciech Malajkat, Wojciech Pszoniak, Jerzy Trela... I wielu uzdolnionych młodych ludzi...

Kolejny Różewicz Open Festiwal rozpoczął spektakl **„Kartoteka” w reżyserii Andrzeja Rozhina z Teatru Lalki i Aktora w Łomży**. Przedstawienie przedpołudniowe, aby mogli w nim uczestniczyć także czytelnicy tej sztuki Różewicza. A Różewicz został przez twórców odczytany „na nowo”! (...) *Taneczne sceny zbiorowe, partie śpiewane oraz rapowane, podkreślane przez muzykę, stworzoną przez znanego kompozytora i twórcę muzyki elektronicznej, Roberta Kanaana z Gdańska. Duże wrażenie robi oryginalna, monumentalna scenografia, zaprojektowana przez artystę rzeźbiarza Jarosława Perszko z Hajnówki.*

W przedstawieniu wystąpili: **Beata Antoniuk, Marcin Dąbrowski, Marzanna Gawrych, Marek Janik, Eliza Mielezkiewicz, Tomasz Bogdan Rynkowski, Bogumiła Wierchowska-Gosk, Krzysztof Zemło.**

Larysa Kadyrova – ukraińska Aktorka Teatru Narodowego im. I. Franki w Kijowie – zaprezentowała **monodram „Stara kobieta wysiaduje”** wyreżyserowany przez

Plakat towarzyszący Różewicz Open Festiwal 2013 według projektu Katarzyny Kipigroch, z archiwum MDK w Radomsku

Spektakl „Kartoteka” Teatru Lalki i Aktora z Łomży, z archiwum MDK w Radomsku

Larysa Kadyrova w „Starej kobiecie”, z archiwum MDK w Radomsku

Zbigniewa Chrzanowskiego. Ten spektakl to przejmująca, niepozbawiona jednak ironii i dowcipu, opowieść o różnych odcieniach kobiecości. Plus doskonale aktorstwo wytrzymujące porównanie z najlepszymi polskimi kreacjami starej kobiety.

Przedstawienie zostało zagrane w języku ukraińskim i polskim.

Piotr Lachmann w czasie kolejnego festiwalu, w którym uczestniczył, zaprezentował w **Videoteatrze** spektakl „**Ja im jeszcze pokażę. Hommage a Różewicz**” będący kolażem złożonym z unikatowych nagrań z Tadeuszem Różewiczem oraz żywych scen z jego wczesnej sztuki „ekologicznej” „Stara kobieta wysiaduje” w brawurowej interpretacji **Jolanty Lothe**, której sekundeje **Jarosław Boberek**.

Jolanta Lothe i Jarosław Boberek w „Starej kobiecie”, z archiwum MDK w Radomsku

Po tej samej stronie, co zawodowi aktorzy, stanęli młodzi ludzie, by zmierzyć się z tekstami Tadeusza Różewicza. I wyszli z tej próby zwycięsko! **Michał Rzepka wyreżyserował** kolejny spektakl „**Wyszedł z domu**” z **młodymi radomszczanami: Michałem Jarczyńskim, Hanną Kocik, Katarzyną Dąbrowską, Kamilem Suszczykiem i Robertem Ciszewskim.** Rzepka tak pisze o sztuce: *Różewicz pokazuje nam świat, w którym przestajemy być ludźmi, a stajemy się atrapami. Funkcjami, które mamy do*

Spektakl „Wyszedł z domu”, z archiwum MDK w Radomsku

wypełnienia: ja mam być synem, a ty będziesz – ojcem. Ty będziesz córką, a ja matką. Zupełnie jak w dziecięcej wylizance. Godzimy się na role, z którymi się nie zgadzamy, ale, dzięki którym możemy grać dalej. Człowiek jest funkcją, normą, która wykonuje swój zawód.

Uczniowie i absolwenci Liceum Ogólnokształcącego im. J. III Sobieskiego z Wejherowa przyjechli ze spektaklem „Zezem” (Teatr „Prawie Lucki”). „Zezem” powstało na podstawie fragmentów różnych utworów T. Różewicza (dramatów, prozy, wierszy) oraz tekstów własnych. Młodzi autorzy spektaklu, wykorzystując papkę medialną oraz ciągle aktualne teksty swego Mistrza, chcieli sprowokować rówieśników do popatrzenia na świat „Okiem Poety”. Patrzeć jak poeta, to znaczy, jak?! Świadomie, wnikliwie obserwując rzeczywistość, dostrzegając zachodzące w nim zmiany, które niekoniecznie czynią świat lepszym (bo przecież „zło bierze się z człowieka/ zawsze z człowieka / i tylko z człowieka”).

Spektakl „Zezem”, z archiwum MDK w Radomsku

Prezentację przedstawień młodych zakończyła **Anna Wieczur-Bluszcz** „**Wielkimi mecyjami**”. To spektakl, na który składa się kilka krótkich form dramatycznych Tadeusza Różewicza, jak „Wielkości”, „Dramat rozbieżny”, „Dramat postaw moralnych”. Zestawione ze sobą ukazują absurdalne poczucie humoru twórcy, niezwykłą umiejętność poruszania trudnych tematów w sposób pełen kpiny i prowokacji. W przedstawieniu wzięli udział aktorzy-amatorzy radomszczańskiej **Grupy Teatralnej „Do Trzech Razy Sztuka”**: **Agnieszka Chrzęszcz, Przemysław Klekot i Janusz Kucharski**.

Spektakl „Wielkie mecyje”, z archiwum MDK w Radomsku

2013 rok przyniósł wiele wydarzeń okołoteatralnych. **Rozmowa na (dobry) początek z aktorem i pedagogiem Wojciechem Malajkatem**, warsztaty **Akademii Teatralnej** prowadzone przez **dr Annę Zagórką** i aktora teatralnego, filmowego **Przemysława Bluszcza**, panel dyskusyjny „**Różewicz i teatr**”...

Moderatorem panelu była teatrolog dr Maria Napiontkowa, a w dyskusji wzięli udział: **prof. dr. hab UAM Ewa Guderian-Czaplińska** (badaczka teatru), **Jan Maciejowski** (reżyser, pedagog), **Agnieszka Koecher-Hensel** – ISPAN Warszawa, **Anna Chodakowska** (aktorka teatralna i filmowa). Podstawowe pytanie postawione przed panelistami brzmiało: dlaczego Tadeusz Różewicz, niewątpliwie najważniejszy i najwybitniejszy polski dramaturg XX wieku, stoi w cieniu Sławomira Mrożka i Witolda Gombrowicza. Inne pytania, także z perspektywy czasu, wydają się nie mniej ważne: o dramaturgię Różewicza wobec tradycji dramatu i teatru modernistycznego (polskiego i europejskiego); o teatralny dyskurs zapisany w dramatach Różewicza a realizacje sceniczne tych dramatów; o dramaty „niewygodne” Różewicza (m.in. „Do piachu” i „Białe małżeństwo”) – dlaczego nadal budzą oburzenie odbiorców; o wpływ dramaturgii Różewicza na rodzimą współczesną scenografię i teatr lalek (myślenie o przestrzeni scenicznej); wreszcie jakiego aktora „potrzebuje” Różewiczowski dramat.

Rozmowa na (dobry) początek
z Wojciechem Malajkatem, z archiwum
MDK w Radomsku

Panel dyskusyjny „Różewicz i teatr”, z archiwum MDK
w Radomsku

Akademia Teatralna, z archiwum MDK
w Radomsku

Trzy wydarzenia tego festiwalu były szczególne. **„Untitled (10)”** to bardzo radykalny projekt teatralny. **Aktorka Magda Biegańska** została na dobę (11.X, godz. 15.00 – 12.X, godz. 15.00) zamknięta w przestrzeni różewiczowskich słów, tematów, odniesień. Ale też milczenia i braku akcji – tak ważnych dla poety. Całość pomyślana została jako specyficzny tor przeszkód. Biegańska miała do zrealizowania szereg zadań nawiązujących w mniejszym lub większym stopniu do twórczości Tadeusza Różewicza. Wieczorem miało miejsce podsumowanie jej doświadczeń artystycznych.

W Salonie poezji i muzyki odbył się wieczór z twórczością Tadeusza Różewicza zatytułowany *Rozrzucone...* w wykonaniu wybitnego aktora filmowego i teatralnego **Wiesława Komasy**. Wiesław Komasa zaprezentował fragmenty „Kartoteki rozrzuconej” i wybrane wiersze Tadeusza Różewicza. To ogromna przyjemność słuchać aktora, który potrafi interpretować bardzo osobiście wiersze. Wtedy stają się nową jakością.

I Mistrz – **Wojciech Pszoniak**. Aktor tak napisał o Tadeuszu Różewiczu: *Człowiekiem, o którym mówię ze wzruszeniem jest Tadeusz Różewicz, mój serdeczny przyjaciel. Był takim moim ojcem duchowym w Gliwicach, bo mój ojciec bardzo wcześnie umarł i ja zostałem sam z matką.*

*Salon poezji i muzyki
z Wiesławem Komasą, z archiwum
MDK w Radomsku*

*Wojciech Pszoniak, z archiwum
MDK w Radomsku*

*Magda Biegańska w „Untitled
(10)”, z archiwum MDK
w Radomsku*

W bloku filmowym zaprezentowane zostały dwa obrazy: **„Idąc spotykając” w reżyserii Antoniego Krauzego** oraz **„Dorzecze Różewicza” w reżyserii Artura Burszty i Jolanty Kowalskiej**. Pierwszy przybliżyła postać i twórczość reżysera – Stanisława Różewicza, jego relacje ze starszymi braćmi Januszem i Tadeuszem. To podróż w przeszłość do kina „Kinema”, łódzkiej szkoły filmowej... Drugi to pierwszy film o Różewiczu, w którym inni twórcy opowiadają o twórczości i wierszach Tadeusza Różewicza. W filmie komentują go Piotr Śliwiński oraz piętnastu polskich poetów, m.in.: Wojciech Bonowicz, Tadeusz Dąbrowski, Janusz Drzewucki, Piotr Matywiecki i Andrzej Sosnowski. W dokumencie pojawia się również wrocławska aktorka Kinga Preis. Oprócz komentarzy do twórczości Różewicza, w filmie znalazły się również unikatowe materiały archiwalne z udziałem poety oraz etiudy do wybranych wierszy wraz z autorskimi komentarzami.

W ramach Akademii Filmu rozstrzygnięty został **II konkurs na Etiudę Filmową „Piekło i niebo”**. Jury obradowało w składzie: **Paweł Woldan** – reżyser, scenarzysta, **Krzysztof Tchórzewski** – aktor, reżyser, **Jacek Piotr Bławut** – scenarzysta, operator. Panowie

Akademia Filmu, z archiwum MDK w Radomsku

*Rozstrzygnięcie konkursu poetyckiego w Miejskiej
Bibliotece Publicznej w Radomsku, z archiwum MDK
w Radomsku*

Bawłutowie (Jacek i Jacek Piotr) poprowadzili także warsztaty filmowe poświęcone m.in. różnicom między filmem dokumentalnym a fabularnym.

Na **V Ogólnopolski Konkurs Poetycki im. Janusza Różewicza** wpłynęło 189 pięciotekstowych zestawów, z których jurorzy (Bohdan Zadura, Dorota Koman i Ireneusz Kaczmarczyk) wyłonili finałową siódmkę, która walczyła o główną nagrodę – wydanie debiutanckiego tomiku poetyckiego. Główną nagrodę otrzymała **Agnieszka Marek** – godło: PIEROŻNIK. Jury przyznało 3 wyróżnienia dla autorów posługujących się godłami: PRZED ŚWITEM Marzena Jaworska / Warszawa; Tik – tak – Rafał Różewicz / Wrocław; sennocy – Hanka Bondarenko / Warszawa.

Maria Dębicz – historyk teatru i znawczyni twórczości T. Różewicza – przygotowała i wyreżyserowała **głośne czytanie zatytułowane „Próba rekonstrukcji”**, w którym wzięli udział znani aktorzy **Jerzy Trela i Adam Ferency**. We fragmentach filmowych, towarzyszących czytaniu, **sam Tadeusz Różewicz interpretował swoją poezję**. *Patrząc z ekranu, czasami coś dopowiadał, śmiał się, ale mówił też o rzeczach ostatecznych, wierze, śmierci, Bogu, człowieku* – odnotowała Jolanta Dąbrowska na łamach „Gazety Radomszczańskiej” (2013, nr 42).

Głośne czytanie, Adam Ferency, Jerzy Trela i Tadeusz Różewicz, z archiwum MDK w Radomsku

Także **Maria Dębicz**, razem z **dr Joanną Lisiewicz**, poprowadziły **seminarium dla nauczycieli „Odkrywanie Różewicza”**. Panie podjęły próbę twórczego odczytania tekstów Tadeusza Różewicza będących w kanonie lektur szkolnych.

Część poetycko-muzyczną zamknął koncert zespołu DagaDana „List do Ciebie”. Koncert złożony z **tekstów Janusza Różewicza** (m.in.: *Tęsknię, Sen, Kino, List, Tango, Szumiła Leszczyna, Sargofaj, A na ostatek, Smak Twój*). Zespół wystąpił w składzie: **Daga Gregorowicz** – głos, elektronika, **Dana Vynnytska** – głos, instrumenty klawiszowe, **Mikołaj Pospieszalski** – kontrabas, gitara basowa, **Frank Parker** – perkusja. To jakby jedna z realizacji przesłania Stanisława Różewicza, który w 2008 r. napisał do organizatorów ROFu, by przede wszystkim przybliżyć młodym postać Janusza.

Koncert zespołu DagaDana, z archiwum MDK w Radomsku

Wystawy roku 2013 zainaugurowała „**Różewicz ReAkcje**”, której kuratorem był **Jakub Lesiński**. To wystawa prac artystów związanych z Radomskiem, poświęcona Januszowi, Tadeuszowi i Stanisławowi Różewiczom. Zaprezentowane prace były osobistymi wypowiedziami na temat twórczości i postaci braci Różewiczów.

Festiwalowej publiczności zostały zaprezentowane także dwie wystawy plakatów teatralnych: **do sztuk Tadeusza Różewicza ze zbiorów Cezarego Niedziółki** – zastępcy dyrektora i kierownika literackiego Teatru Wybrzeże. Zgromadził on w swojej kolekcji eksponaty największych twórców Polskiej Szkoły Plakatu – Franciszka Starowieyskiego,

Wystawy, z archiwum MDK w Radomsku

Jana Młodożeńca, Jerzego Czerniawskiego, Jana Lenicy czy Wiktora Sadowskiego. Druga to wystawa **plakatów teatralnych do sztuk Tadeusza Różewicza ze zbiorów Krzysztofa Dydo** – kolekcjonera i właściciela Galerii Plakatu Polskiego w Krakowie. Na wystawie zostały zaprezentowane plakaty inspirowane twórczością Tadeusza Różewicza pochodzące z prywatnych zbiorów K. Dydo.

I na koniec **wystawa zdjęć Adama Hawałęja – „Różewicz w obiektywie Adama Hawałęja”**. A. Hawałej to wrocławski fotografik, który od ponad 25 lat towarzyszył z aparatem T. Różewiczowi w jego podróżach, spotkaniach, spacerach.

Na odejście Tadeusza Różewicza

Różewicz Open Festiwal rozpoczął się 6 a zakończył 13 października 2014. Wiele wydarzeń festiwalowych było hołdem złożonym zmarłemu 24 kwietnia wybitnemu poecie i dramaturgowi.

Wyjątkowym wydarzeniem festiwalowym była **premiera (!) „Wyszedł z domu. Tak zwana komedia”** T. Różewicza zrealizowana w koprodukcji z **Teatrem Nowym im. K. Dejmka w Łodzi**. Reżyserem widowiska był **Michał Rzepka**. Wystąpili: **Magdalena Kaszewska, Aleksandra Posiełężna, Katarzyna Żuk, Wojciech Droszczyński, Gracjan Kielar, Michał Kruk, Tomasz Kubiłowicz**.

Spektakl „Wyszedł z domu”, z archiwum MDK w Radomsku

Gliwicki Teatr Muzyczny przygotował muzyczny **spektakl dedykowany pamięci Stefanii i Tadeusza Różewiczów w reżyserii Krzysztofa Korwin-Piotrowskiego**. W rolę Stefanii wcieliła się **Irena Jun**, w Tadeusza Różewicza – **Daniel Olbrychski**. W widowisku wystąpili również: **solistki Małgorzata Długosz, Anita Maszczyk**, kwartet smyczkowy i chór Gliwickiego Teatru Muzycznego pod dykcją K. Krzyżanowskiej-Łobody. Widowisko **„Matka i syn odchodzą”** wzbogacone było muzyką Chopina, Mozarta, Vivaldiego i Pergolesiego.

Autobiograficzny rys przewijał się w **głośnym czytaniu „Matka odchodzi”**. Fragmenty pamiętników, wspomnień, dzienników Tadeusza i jego matki Stefanii w **interpretacji Teresy Lipowskiej i Grzegorza Gieraka** rzuciły światło na wyjątkową relację łączącą matkę i syna.

Anna Wieczur-Bluszcz przygotowała czytanie performatywne **„Zielone róże poety”** będące swoistym testamentem poety, zbudowanym z wybranych utworów T. Różewicza. Teksty poświęcone Tadeuszowi Borowskiemu, Leopoldowi Staffowi, Jerzemu Lisowskiemu, Julianowi Tuwimowi, stanowiły próbę zrozumienia tego, co ostateczne – śmierci. Wykonawcami byli **Przemysław Bluszcz, Marcin Korcz i Mirosław Zbrojewicz**, **muzyczną oprawę przygotował Przemysław Pacan.**

Spektakl „Matka i syn odchodzą”, Daniel Olbrychski i Irena Jun, z archiwum MDK w Radomsku

„Matka odchodzi”, Grzegorz Gierak i Teresa Lipowska, z archiwum MDK w Radomsku

Monodram Andrzeja Seweryna „Szekspir forever” to mistrzowski pokaz aktorstwa na kanwie wybranych fragmentów utworów Szekspira: „Hamleta”, „Makbeta”, „Romea i Julii”, „Ryszarda III” i „Burzy”. Wielkie monologi Szekspirowskie o wiele bardziej niż sceny zbiorowe posuwają do przodu akcję. Bohaterowie właśnie w rozmowie z samym sobą omawiają sytuację, snują plany i intrygi, rozgrywają bitwy...

Po monodramie Andrzej Seweryn spotkał się z publicznością podczas **„Warsztatów z Mistrzem”** dyskutując o zawodzie aktora i pracy w teatrze. **Jolanta Dąbrowska** pytała także gościa o jego związki z Różewiczem.

Andrzej Seweryn na radomszczańskiej scenie, z archiwum MDK w Radomsku

Znakomity polski kompozytor, dyrygent, pianista – **PRASQUAL** – skomponował i wykonał **epitafium pamięci Tadeusza Różewicza „Musique pour le Roi Primordial”**. **Było to światowe prawykonanie**. Po koncercie odbyło się spotkanie prowadzone przez **Małgorzatę Nowak**, w czasie którego artysta opowiadał o swoich inspiracjach pozamuzycznych, fascynacji poezją i teatrem Tadeusza Różewicza.

Epitafium, z archiwum MDK w Radomsku

Dla twórców poetyckich czekających na debiut literacki ogłoszono i rozstrzygnięto **VI Ogólnopolski Konkurs Poetycki im. Janusza Różewicza**. W I etapie konkursu wzięło udział 144 autorów z Polski i zagranicy (m.in. Irlandii, Anglii, Bułgarii, Niemiec, Szwecji, USA, Francji), z których jury w składzie: Bohdan Zadura, Dorota Koman i Ireneusz Kaczmarczyk, wybrało do II etapu 7 poetów. Z uwagi na bardzo wysoki poziom konkursowych prac, jurorzy przyznali także wyróżnienia: Piotrowi Przybyłe, Wojciechowi Jackowi Pelce, Hannie Antoninie Bondarence, Bartłomiejowi Ilczukowi, Waldemarowi Kazubkowi. **Laureatka nagrody głównej** VI edycji konkursu **Anna Grabowska** na stałe mieszka w Paryżu.

Konkurs poetycki, z archiwum MDK w Radomsku

Radomszczański festiwal przypomina najstarszego z Braci Różewiczów nie tylko w tytule konkursu poetyckiego. W czasie jednego z październikowych spotkań o Januszu – poecie opowiedział **Marcin Filipowicz („Janusz Różewicz – zakochany poeta”)**. *Szczególnie wzruszająco przedstawił miłość Janusza do Zofii Próchnickiej, miłość utrwaloną w odnalezionych, młodzieńczych wierszach poety, dotąd nieznanymi. Marcin Filipowicz zaprezentował też unikalne zdjęcia z młodości najstarszego z braci „Janusz Różewicz (...) na zawsze ważny tylko uścisk rąk naszych (...)”.*

A efektem współpracy z Łódzkim Domem Kultury była **„Poetycka Gra Uliczna”**, w której udział wzięło 41 uczestników. Głównym celem zabawy było odnalezienie wersów nieopublikowanego wcześniej wiersza Janusza Różewicza i ułożenie ich w odpowiedniej kolejności. **Prawidłową formę wiersza udało się** odgadnąć 4 uczestniczkom: **Milenie Kinie, Roksanie Karkoszcze, Aleksandrze Kisiołek oraz Paulinie Bąk**, na które czekały nagrody.

Podczas Różewicz Open Festiwal odbyła się **promocja kwartalnika „Pamiętnik Teatralny” (2013 z. 3-4) poświęconego Tadeuszowi Różewiczowi** – dramaturgowi i jego „teatrowi niekonsekwencji”. Autorki artykułów: **prof. AT dr Barbara Osterloff, dr Maria Napiontkowa i Agnieszka Koecher-Hensel** z Instytutu Sztuki Polskiej Akademii Nauk podczas spotkania dyskutowały o realizacjach spektakli teatralnych według sztuk Tadeusza Różewicza na przestrzeni kilkudziesięciu lat. Dyskusja wzbogacona była prezentacją scen z wybranych przedstawień teatralnych.

Promocja „Pamiętnika Teatralnego”, z archiwum MDK w Radomsku

W czasie festiwalu przygotowany został cykl wydarzeń opowiadających o **przyjaźni Tadeusza Różewicza z wybitnym polskim malarzem, grafikiem i poetą Jerzym Tchórzewskim**. Projekcji filmu w reżyserii syna – **Krzysztofa Tchórzewskiego** „**Umrzemy razem**” towarzyszyła dyskusja **dr Małgorzaty Różewicz** i reżysera o wzajemnych relacjach artystycznych. Dzięki zaangażowaniu Krzysztofa Tchórzewskiego w programie festiwalu mogła znaleźć się wyjątkowa wystawa prac ojca zatytułowana „**Jerzy Tchórzewski Tadeuszowi Różewiczowi – Tadeusz Różewicz Jerzemu Tchórzewskiemu**”. Wystawa pokazana w Muzeum Regionalnym prezentowała – obok obrazów – korespondencję obu twórców dokumentującą ich wieloletnią przyjaźń.

Film premierowy (!) „**Moje pojednanie. Różewicz i Niemcy**” **Piotra Lachmana** to ponad 20 lat nagrań rozmów z Tadeuszem Różewiczem. Film stanowi podsumowanie wątku Niemiec i niemieckości w refleksjach Różewicza. Przed projekcją **Ilona Czechowska z Archiwum Karla Dedeciusa** opowiedziała o przyjaźni Tadeusza Różewicza i tłumacza jego tekstów na język niemiecki – **Karla Dedeciusa**.

Projekcja filmu „Umrzemy razem”, z archiwum MDK w Radomsku

Wernisaż prac J. Tchórzewskiego, z archiwum MDK w Radomsku

Wystawie fotografii „Tadeusz Różewicz poeta i dramaturg w Karkonoszach” towarzyszyło spotkanie z autorem Zbigniewem Kulikiem, który przez wiele lat towarzyszył Tadeuszowi Różewiczowi podczas wędrówek po górach.

W 2014 r. towarzyszyły również festiwalowi wystawy: plakatów do filmów Stanisława Różewicza z Muzeum Kinematografii w Łodzi, „11 ujęć. Tadeusz Różewicz w fotografii Elżbiety Lempp” oraz reprint wystawy rękopisu „Kartoteki” Tadeusza Różewicza w Miejskiej Bibliotece Publicznej.

W czasie festiwalu odbyła się **II edycja Różewicz Motion Graphic** pod hasłem „Będę mówił do wszystkich, którzy mnie nie czytają” i adresowana była do autorów: animacji komputerowych, animacji poklatkowych, filmów, motion graphic’s i utworów video art.

Plenerowy

W 2015 r. Różewicz Open Festiwal odbył się wyjątkowo **w czerwcu**. Tę edycję zdominowały wydarzenia plenerowe możliwe do zrealizowania przy pięknej pogodzie. Nie były to jednak tylko wydarzenia w innej przestrzeni, ale i o innym charakterze, ukazujące radomszczanom ważne miejsca dla Różewiczów, a także trwale tę przestrzeń zmieniające. Nie zabrakło spotkań i ludzi, którzy przez lata wrosli w festiwalowy pejzaż.

Park Świętojański w czasach młodości Braci Różewiczów, z archiwum Muzeum Regionalnego w Radomsku

13 czerwca wieczorem radomszczanie mogli obejrzeć spektakl zatytułowany **„Miejsce urodzenia” w Parku Świętojańskim** – w jednym z ważnych punktów dziecięcych zabaw na mapie przedwojennego Radomska Braci Różewiczów. **Przedstawienie w reżyserii Jarosława Tumidajskiego** to rodzaj podróży do wnętrza twórczości Janusza, Stanisława i przede wszystkim Tadeusza. **Park Świętojański zamienił się tego dnia w wielką instalację multimedialną** – między drzewami nieprzypadkowo rozstawiono głośniki, reflektory i telewizory, z których emitowano nagrania z Tadeuszem Różewiczem. Pośrodku ogromna

scena z telewizorami, przed sceną widownia, a wokół widowni rozstawione zostały osobliwe elementy scenografii wg koncepcji **Mirka Kaczmarka**: stara muszla klozetowa, fotel i kopiec ziemniaków, grill z pieczonym mięsem, ujadające psy rozszarpujące manekina, monumentalna, plastikowa krowa, stare fotele i szezlong czy otwarta trumna z aktorem rejestrującym kamerą siebie i otoczenie. Nie mniej zaskakujący byli aktorzy, którzy grali wśród publiczności zachęcając ją tym samym do bliskiego kontaktu ze sztuką. Widowisko z udziałem **Olgierda Łukaszewicza, Ewy Kaim** oraz aktorów łódzkiego Teatru Nowego im. K. Dejmka – **Jolanty Jackowskiej, Kamili Salwerowicz, Przemysława Dąbrowskiego, Mateusza Janickiego, Konrada Michalaka i Sławomira Suleja** – było awangardową interpretacją twórczości wielkiego poety i dramaturga.

Spektakl „Miejsce urodzenia”, z archiwum MDK w Radomsku

Kolejnym gościem Różewicz Open Festiwal 2015 była aktorka **Marta Klubowicz**, która zaprezentowała **monodram „Różewicz czytany od końca”** – bardzo osobiste, pełne emocji czytanie poezji Tadeusza Różewicza. *Scenografia ograniczająca się tylko do stolika nakrytego szarym obrusem doskonale oddawała paraboliczny wymiar utworów poety. Interpretacja Marty Klubowicz poruszyła publiczność. Sama artystka przyznała, że Różewicza zaczęła czytać na nowo – od najnowszego do najstarszego tomiku – będąc pod ogromnym*

Marta Klubowicz, z archiwum MDK w Radomsku

wrażeniem jego sztuki poetyckiej. Te słowa nabierają dodatkowego znaczenia, gdy mamy w pamięci fakt, że Marta Klubowicz sama pisze i publikuje wiersze.

Anna Wieczur-Bluszcz wyreżyserowała spektakl poetycki „Nowa szkoła filozoficzna”. Ciekawa konwencja performatywnego czytania, znakomite aktorstwo **Przemysława Bluszcza** oraz oprawa muzyczna **wiolonczelistki Katarzyny Kosior** uzupełnione efektami multimedialnymi przygotowanymi przez **Tomasza Naumiuka i Krzysztofa Pawlika** złożyły się na piękny poetycki wieczór.

„Nowa szkoła filozoficzna”, z archiwum MDK w Radomsku

VII Konkurs Poetycki im. Janusza Różewicza

w 2015 r. zyskał międzynarodowy zasięg. 156 autorów z Polski i m.in.: z Wielkiej Brytanii, Niemiec, Bułgarii, Szwajcarii, Azji i Stanów Zjednoczonych nadesłało pięciowierszowe zestawy wierszy. Jury w składzie: Bohdan Zadura (przewodniczący), Dorota Koman i Ireneusz Kaczmarczyk do II etapu wybrało 5 autorów, a po zapoznaniu się z nadesłanymi przez nich tomikami, wytypowało główną nagrodę – druk debiutanckiego tomu wierszy wygrał **Robert Feszak**. Gościem specjalnym poetyckiego wieczoru była **Joanna Małgorzata Śliwińska (Przybylska)** z Łodzi, która wygrała konkurs w 2011 r., a jej tomik „**Pędraki**” (wydany jako nagroda przez MDK w Radomsku) zyskał dobre opinie wśród krytyków literackich. Autorka zaprezentowała kilka swoich nowych utworów.

W zorganizowanym w ramach Różewicz Open Festiwal **Panelu Tłumaczy** uczestniczyli **tłumacze z Rosji – Igor Bielów i Węgier – Gáspár Keresztes**,

którzy mówili o specyfice swojej pracy, a także o trudnościach związanych z tłumaczeniem poezji Różewicza. W panelu uczestniczył także gość z **Niemiec – Mathias Kneip**, który opowiadał o swoich relacjach z rodziną Różewiczów i z samym poetą, a także o wpływie,

Debiutancki tomik Roberta Feszaka

Panel Tłumaczy, z archiwum MDK w Radomsku

Seminarium dla nauczycieli, z archiwum MDK w Radomsku

jaki wywarł on na jego własny debiut. Przed panelem M. Kneip spotkał się z młodzieżą w I Liceum Ogólnokształcącym, gdzie wygłosił wykład w języku polskim i niemieckim „Niemiec patrzy na Polskę”.

Maria Dębicz, która poprowadziła Panel Tłumaczy, wcześniej otworzyła ROF 2015, prowadząc **seminarium dydaktyczne** – stające się powoli tradycją – **dla nauczycieli i edukatorów** z radomszczańskich szkół. Głównym tematem spotkania – z udziałem **Prezydent Radomska Anny Milczanowskiej** – było poszukiwanie nowych sposobów recepcji twórczości Różewicza w Europie i na świecie. Seminarium przybrało formę rozmowy, podczas której publiczność i prowadząca dzielili się swoimi spostrzeżeniami i wymieniali doświadczenia związane ze sposobami nauczania o Różewiczu. A przy okazji wszyscy zastanawiali się, jak wypromować Radomsko jako miasto Różewiczów.

Zajęcia z **warsztatów filmowych** w czasie czerwcowej edycji festiwalu prowadził **Paweł Woldan** – scenarzysta i reżyser filmów dokumentalnych, przy współpracy **Jerzego Rudzińskiego** operatora, montażysty, wykładowcy na Wydziale Radia i Telewizji im. Krzysztofa Kieślowskiego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. W czasie praktycznych ćwiczeń, radomszczańska młodzież – wcielając się w rolę scenarzysty, reżysera, aktora i operatora – wspólnie pracowała nad powstaniem etiudy filmowej inspirowanej

Warsztaty filmowe, z archiwum MDK w Radomsku

twórczością Stanisława Różewicza i hasłem przewodnim festiwalu: „Długo wędrowałem, zanim doszedłem do siebie”, które zostały zaprezentowane w kinie MDK.

Stanisław Różewicz i jego więzi z kinem „Kinema” – miejscem dla reżysera sentymentalnym, ale przede wszystkim inspirującym – były tematem organizowanego po raz pierwszy w Radomsku **Mappingu 3D**. Wielkoformatowa projekcja multimedialna będąca synchronizacją obrazu z muzyką wyświetlona została na budynku Miejskiego Domu Kultury w Radomsku.

Mapping, fot. Mirosław Kercz

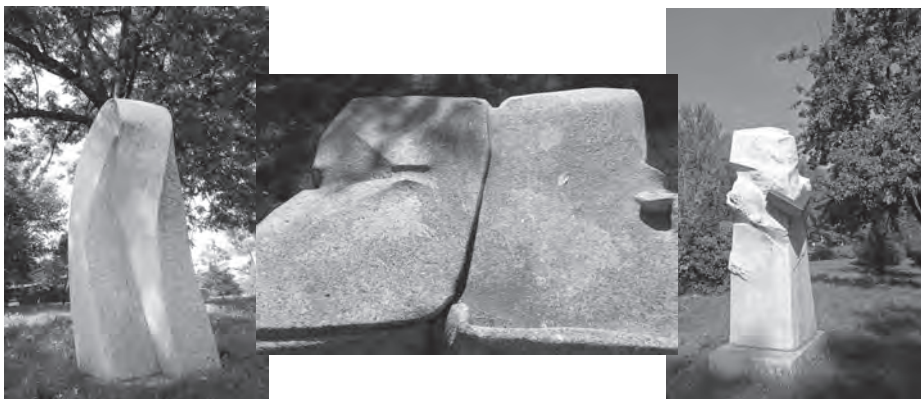
W grze miejskiej „Śladami Braci Różewiczów” wzięły udział 63 osoby podzielone na trzyosobowe zespoły. Zadaniem uczestników było odwiedzenie punktów kontrolnych rozmieszczonych w centrum miasta i wykonanie zadań poleconych przez instruktorów i zakodowanych w kodach QR. Wśród licznych poleceń było m.in.: ułożenie kompletnej fotografii z maleńkich fragmentów zdjęcia (matki Braci Różewiczów) i odpowiedzenie na pytania dotyczące osoby ze zdjęcia, wymienienie Honorowych Obywateli Miasta Radomska, scharakteryzowanie miejsc znajdujących się w różnych zakątkach Polski a związanych z Braćmi Różewiczami (na podstawie załączonych fotografii) czy odgadnięcie błędów w wierszu Tadeusza Różewicza.

Gra miejska „Śladami Braci Różewiczów”, z archiwum MDK w Radomsku

I miejsce zajęły Weronika Kowalik, Magdalena Makowska i Anna Makowska. Grę miejską „Śladami Braci Różewiczów” opracowała i przygotowała firma „Tropem Przygody” z Kielc.

W ramach festiwalu Różewiczowskiego 2015, na skwerze im. S. Niemca, powstał **Park rzeźb plenerowych**. Autorami rzeźb są pracownicy naukowcy i dydaktyczni polskich uczelni artystycznych. Powstały one w czasie wiosennego pleneru w Centrum Rzeźby Polskiej w Orońsku. Bezpośrednią inspiracją był cytat z „Kartoteki. Kartoteki rozrzuconej” Tadeusza Różewicza: „Długo wędrowałem, zanim doszedłem do siebie”... To cytat niezwykle inspirujący wielu artystów. **Pierwsza rzeźba „Niepodzielny”, autorstwa Marcina Nosko, stanęła na skwerze w poniedziałek 29 czerwca. Kolejne dotoczyły do niej dzień później. W sumie rzeźb jest pięć.** Ich autorami są: **Bogdan Wajberg „Januszowi, Tadeuszowi, Stanisławowi Różewiczom”, Maciej Aleksandrowicz „Trzy w jednym”, Mariusz Burdek „Trwanie” oraz Andrzej Kosowski „Droga”** (więcej: B. Januszewska, Rzeźby na skwerze, Radomsko24.pl).

*Park rzeźb na skwerze
im. S. Niemca w Radomsku, fot. B. A. Symoła*

Wystawa zdjęć z pleneru rzeźbiarskiego w Orońsku, z archiwum MDK w Radomsku

Ale zanim stanęła pierwsza rzeźba **12 czerwca w galerii MDK odbył się wernisaż wystawy fotografii z pleneru rzeźbiarskiego w Orońsku (8-30 kwietnia 2015 r.)**. W wydarzeniu uczestniczyło pięciu artystów rzeźbiarzy, którzy zaprojektowali i wykonali unikatowe rzeźby. A 13 czerwca miało miejsce uroczyste odsłonięcie muralu znajdującego się na ul. Reymonta 11. Mural zrealizowała firma Good Looking Studio s.c. z Warszawy.

Odświeżenie muralu, z archiwum MDK w Radomsku

Sześć lat później Park rzeźb został uzupełniony o **metalową rzeźbę-instalację** wykonaną czasie trzydniowych warsztatów w Zespole Szkół Ponadpodstawowych nr 1 jako jeden z elementów **projektu ministerialnego „RaDOMsko Różewicza” (2021) Fundacji Inicjatyw Kulturalnych**. Instalacja przedstawia dużą księgę, na której zostały umieszczone czytające postaci oraz cytaty z wierszy Tadeusza Różewicza. Kamera koresponduje ze znajdującym się w pobliżu kinoteatrem „Kinema”.

Instalacja Księga, fot. B. A. Symoń

Dzieciństwo jest jak zatarte oblicze

Ten początek wierszu z Różewiczowskiego „Kasztana” (*Dzieciństwo jest jak zatarte oblicze na złotej monecie, która dźwięczy czysto*) – motto **Różewicz Open Festiwal 2016** (6-10 października). Złote myśli wydobyte z bogatej twórczości Tadeusza Różewicza, dzięki wielokrotnym powtórzeniom na banerach, plakatach, muralach..., mają szansę osadzić się na zawsze nie tylko w indywidualnej, ale i zbiorowej pamięci.

Blok teatralny ROF był w 2016 r. odmienny od poprzednich. Otworzył go **spektakl „Lament. Pamięci Tadeusza Różewicza” legendarnego Polskiego Teatru Tańca w Poznaniu w reżyserii Ewy Wycichowskiej**. Kanwą widowiska baletowego, które jest próbą przełożenia literatury na taniec, są wiersze Tadeusza Różewicza z tomu „Matka odchodzi”. „Lament” zaczyna się Prologiem, czyli „Opowiadaniem o starych kobietach”, dalej twórcy spektaklu wędrują po miejscach, które dla Tadeusza Różewicza były ważne.

Spektakl „Lament”, fot. M. Szałowski Radomsko 24.pl i z archiwum MDK w Radomsku

Kanwą spektaklu **Ośrodka Praktyk Teatralnych „Gardzienice”** był, nagrodzony Nagrodą Nike tekst **Różewicza „Matka odchodzi”**, a uzupełniony o wiersz „Czas na mnie”. Gardzienickie przedstawienie **wyreżyserował Michał Zdunik**. W rolach matki i syna wystąpili **Małgorzata Wojciechowska i Łukasz Borkowski**.

Nasz spektakl – czytamy na stronie teatru Gardzienice – jest próbą teatralnego oddania tego niepokojącego stanu, w jakim znalazł się bohater. Znajdujemy go w starym mieszkaniu Matki, gdy próbuje uporządkować przedmioty, jakie po niej zostały. W pozornie chłodny proces katalogowania wdzierają się emocje – niewyraźna tęsknota za matką i wyrzuty sumienia do siebie samego. Każda, nawet najprostsza rzecz, wywołuje kolejne wspomnienia, wskrzesza coraz bardziej zamazującą się postać Matki. Nawet już słysząc jej piękny, śpiewający głos, widać zarysy twarzy. To wspomnienie czy prawda, duch czy ciało? W końcu – jak pisze poeta – Oczy matki spoczywają na mnie...

Teatr im. A. Mickiewicza w Częstochowie zaprezentował spektakl **„W starych dekoracjach” w reżyserii Igora Gorzkowskiego**. Przedstawienie Różewiczowskie nawiązuje m.in. do opowiadania „Śmierć w starych dekoracjach” – spisanego w formie monologowego wspomnienia podróży do Włoch, zakończonej śmiercią narratora.

Spektakl „Matka odchodzi”, z archiwum MDK w Radomsku

Plakat Teatru im. A. Mickiewicza w Częstochowie do przedstawienia „W starych dekoracjach”

W główną postać, podróżującego po Rzymie i własnym życiu Bohatera, wciela się **Henryk Talar**.

Teatr im. C. Norwida w Jeleniej Górze zaprezentował spektakl **„Akt przerywany”** w reżyserii Rolfa Alme, w którym wystąpili: **Elwira Hamerska-Kijańska, Elżbieta Kosecka, Marta Łącka, Małgorzata Osiej-Gadzina, Piotr Koniecznyński, Kazimierz Krzaczkowski, Robert Mania, Bogusław Siwko, Tadeusz Wnuk, Grzegorz Margas**. Traktat Tadeusza Różewicza o pisaniu sztuki teatralnej po 40. latach od powstania wrócił w adaptacji norweskiego reżysera Rolfa Alme. Błyskotliwy komizm Tadeusza Różewicza porwał zarówno aktorów, jak i widzów.

Spektakl „Akt przerywany”, fot. Mirosław Kercz

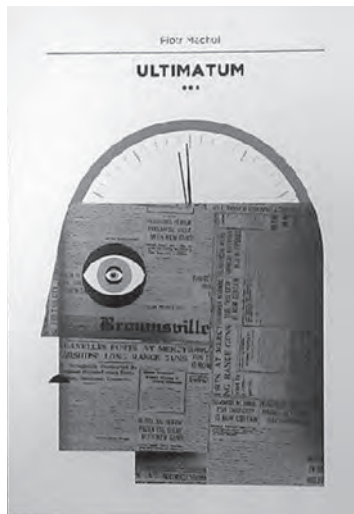
Reżyserka filmowa i teatralna, scenarzystka, **Anna Wieczur-Bluszcz** jest od początku związana z Różewicz Open Festiwal. W 2016 r. przygotowała **„Zapisane” – czytanie performatywne**, w którym wystąpili **Przemysław Bluszcz** i **Kamil Suszczyk**.

„Zapisane” to opowieść o najstarszym z braci Różewiczów – Januszu. Zapisane przez niego słowa tworzą wyjątkowy autoportret – niedokończony, ale trwały. Wiersze i listy Janusza Różewicza stały się dotkliwym świadectwem losu całego pokolenia. Przerwane marzenia, niezaspokojone pasje i pożądania, niezrealizowane ambicje i talenty, niespełnione miłości, niedokończone życia... ale ocalone od zapomnienia, bowiem zapisane.

Czytanie performatywne „Zapisane”, fot. Mirosław Kercz

Małgorzata Wesołowska czasami zasiada na widowi ROF, a czasami po drugiej stronie jako reżyserka programów poetyckich. **„Myślę o Bogu” – czytanie poezji Tadeusza Różewicza** w wykonaniu Poetyckiej Sceny Młodych z MDK – wyreżyserowała w 2016 r. Wybrane utwory o Bogu i wierze, jej utracie i poszukiwaniu... zaprezentowali aktorzy z Radomska: **Janusz Kucharski, Anita Łęgowik, Marita Matak, Mariusz Wilk, Przemysław Klekot, Grażyna Śliwakowska i Patrycja Alama**.

„Ultimatum” Piotra Machula

W czasie wydarzeń festiwalowych nastąpiło **rozstrzygnięcie VIII Ogólnopolskiego Konkursu Poetyckiego im. J. Różewicza**. W I etapie konkursu wzięło udział 128 autorów, z których Jury (Bohdan Zadura – Przewodniczący Jury, Dorota Koman, Ireneusz Kaczmarczyk) wybrało 6 finalistów. Po przeanalizowaniu sześciu finałowych zestawów wierszy sześciu autorów, Jury jednogłośnie nagrodziło drukiem książki (debiutancki tomik poetycki) zestaw wierszy **„Ultimatum” Piotra Machula** – godło MARKÉTA. Jury postanowiło także wyróżnić zestaw wierszy **„Jasnienawidzenie” Marcina Królikowskiego** – godło Złepy cynamonowe i **„Trzynasta noc poślubna” Joanny Nowak** – godło MODARS.

Urodziny Tadeusza Różewicza (9 października) obchodzone były w przestrzeni miejskiej – „Radomsko czyta Różewicza” (ERA Park Handlowy, Kawiarnia KOFEINA)

95. rocznicę urodzin radomszczanie uhonorowali czytaniem poezji Jubilata. W happeningu wzięli udział zaproszeni goście oraz dobrowolni uczestnicy.

„Radomsko czyta Różewicza”, fot. Mirosław Kercz

Paulina Danecka poprowadziła **warsztaty literackie** zatytułowane **„Przetwory poetyckie”**. „Przetwory” to warsztaty poezji i ekspresji scenicznej, korzystające z technik literackiego kolażu, remixu i cytatu. To czytanie poezji przez pryzmat „tu i teraz” uczestnika oraz czerpanie inspiracji z tekstu – bez dywagacji „co poeta miał na myśli”. Końcową formą prezentacji był slam poetycki.

„Przetwory poetyckie”, w tle zdjęcia Adama Hawateja, fot. Mirosław Kercz

Po raz kolejny w ramach ROF pojawił się blok poświęcony tłumaczeniom utworów Tadeusza Różewicza. **Spotkanie tłumaczy** z udziałem **Bernharda Hartmanna, Barbary i Tony`ego Howard** poprowadziła **Maria Dębicz**. Była to rozmowa tłumaczy

z dwóch kręgów językowych: niemieckiego i angielskiego, których łączy przekład wspomnieniowego tomu „Matka odchodzi”. Bernhard Hartmann – studiował slawistykę, polonistykę i germanistykę. Tłumaczył wcześniej poezję Tadeusza Różewicza. Przekłada z polskiego na niemiecki teksty z dziedziny beletrystyki i humanistyki. Barbara Howard – tłumaczka, przełożyła w 2013 r. tom „Matka odchodzi” (ang. „Mother Departs”), do którego przedmowę napisał Tony Howard – szekspiolog, teatrolog.

Natomiast młodzież z *LO im. F. Fabianiego* podsumowała **projekt „Stawiamy pewne kroki na drodze ku przyszłości – doskonalimy języki angielski i niemiecki nabywając umiejętności interpretacyjno-translatorskie”**.

Spotkanie tłumaczy, fot. Mirosław Kercz

Spotkanie z Małgorzatą Potocką, fot. Mirosław Kercz

W bloku filmowym zostały zaprezentowane dwa obrazy: film psychologiczny **„Szklana kula” w reżyserii Stanisława Różewicza**, któremu towarzyszyło **spotkanie z Małgorzatą Potocką**, znaną aktorką, odtwórczynią roli Ireny w filmie oraz **film „Szukamy życia w grobach. Tadeusz Różewicz. Powroty” w reżyserii Piotra Lachmanna**.

„Szklana kula” opowiada o piątce maturzystów, którzy w czasie ostatnich

wakacyjnych dni zastanawiają się nad wyborem dróg życiowych. Muzykę do „Szklanej kuli” napisał Wojciech Kilar, który otrzymał za nią w roku 1973 nagrodę na festiwalu filmowym w Cork.

Film Piotra Lachmanna (reżyser, poeta, tłumacz, przyjaciel Tadeusza Różewicza) to domknięcie tryptyku. Jego pierwsze dwie części „Tadeusz Różewicz. Twarze” i „Moje pojednanie. Tadeusz Różewicz i Niemcy” powstały w latach 2011-2014. Trzecia część powstała już po śmierci poety.

Wystawy pozostają z festiwalową publicznością najdłużej. Gdy ucichnie szum rozmów, gdy wyciszają się emocje od nadmiaru wrażeń, pozostaje obraz, fotografia... do cichej kontemplacji, na którą jest wreszcie czas. W 2016 roku w przestrzeni domu kultury zawisły trzy wystawy.

Zdjęcia Adama Hawałęja, po niezobowiązującej wcześniejszej wędrówce po korytarzach, teraz zostały zgromadzone w galerii, by opowiedzieć o poecie w sytuacjach oficjalnych i prywatnych – podczas spotkań z czytelnikami, w teatrze, na spacerach, w domu.

O ile Hawałej pokazał na wystawie zdjęcia kolorowe i białoczarne, o tyle **Elżbieta Lempp** zaprezentowała konsekwentny monochromatyczny wybór portretów **„11 ujęć. Tadeusz Różewicz w fotografii Elżbiety Lempp”**. Elżbieta Lempp fotografuje od początku lat 80. Pierwsze wystawy miała w Stanach Zjednoczonych, potem w Niemczech i Polsce. Najbardziej znana jest jej seria Galeria Portretu, w której zebrała twarze świata kultury: Giedroyc, Wajda, Panek, Grass, Różewicz i wielu innych.

I wystawa ostatnia **20 plakatów teatralnych** do sztuk Tadeusza Różewicza **„Teatr Różewicza w Polsce i na świecie” ze zbiorów Elżbiety Małeckiej** – archiwistki i bibliotekarki Teatru Polskiego we Wrocławiu. To ciekawy przegląd graficznych interpretacji sztuk Różewicza w Polsce i na świecie.

Wystawy, fot. Mirosław Kercz

2017

Kolejny festiwal (**4-9 października**) już nie po raz pierwszy został zdominowany przez wydarzenia teatralne i okołoteatralne. Przyglądając się wielu festiwalom można zauważyć zmieniające zainteresowanie sztukami teatralnymi Tadeusza Różewicza oraz tendencjami do teatralizacji jego utworów – od eksplozji przedstawień i koncertów do zaledwie pojedynczych sztuk w repertuarach polskich teatrów.

„**Białe małżeństwo**” jest jedną z najczęściej wystawianych sztuk Różewicza. Spektakl **Teatru Narodowego z Warszawy** został **wyreżyserowany przez Artura Tyszkiewicza**, a w wśród wykonawców plejada gwiazd: **Paulina Szostak, Paulina Korthals, Edyta Olszówka, Anna Ułas, Zbigniew Zamachowski, Jerzy Łapiński, Przemysław Stippa i Kinga Ilgner**.

Spektakl „Białe małżeństwo”, z archiwum MDK w Radomsku

„**Kup kota w worku. Work in progress**” to spektakl dyplomowy słuchaczy Szkoły Aktorskiej Haliny i Jana Machulskich przy Polskim Ośrodku ASSITEJ **wyreżyserowany przez Mariusza Orskiego**. Wystąpili: **Agata Darnowska, Grzegorz Mroziński, Adrian Rux i Michał Szpak**. Tadeusz Różewicz – prześmiewczy, ironiczny, szyderczy czasem nawet. *Ta błazenada, czasami bardzo urocza, jest w istocie gorzką definicją galopującej ignorancji, chamstwa, głupoty i polskich obsesji* – pisał w recenzji z książki Tadeusz Nyczek.

Spektakl „Kup kota w worku”, z archiwum MDK w Radomsku

„Kup kota w worku” Tadeusza Różewicza zainspirowało także twórców z Bełchatowa. **Spektakl grupy teatralnej BAT-Scena Dorosłych z MCK Bełchatów „Przy dziewczę, przyj” wyreżyserował Krzysztof Zygm, a wystąpili: Katarzyna Brylska, Sławomir Chmiel, Danuta Duda, Joanna Drzazga, Lucyna Hałaszkiewicz, Marzena Klima, Tomasz Przybylski, Anna Staśkiewicz, Adam Stusio, Agnieszka Władzewicz, oprawił muzycznie Piotr Zygm.**

Spektakl „Przy dziewczę, przyj”, z archiwum MDK w Radomsku

Teatr Pod Lupą zaprezentował sceny z Różewicza „**Ja wiem, że ty tego nie widzisz**” w reżyserii **Teresy Radzikowskiej-Binkowskiej**, w których wystąpili **Grażyna Wieteska i Sebastian Dominiak**. Spektakl jest kompilacją dwóch dramatów Tadeusza Różewicza: „Dzidzibobo czyli miłość romantyczna czeka już pod drzwiami” i „Świadkowie albo nasza mała stabilizacja”. *Bohaterowie to młode małżeństwo, które staje u progu dorosłości. Różewicz pokazuje lęki, tęsknoty i pragnienia. Obnaża to, co w człowieku miętkie i bezwartościowe, pokazuje do czego doprowadzić może rutyna i tzw. „święty spokój”.*

Spektakl „Ja wiem, że ty tego nie widzisz”, z archiwum MDK w Radomsku

Rok po wzruszającej „Matce” **Ośrodek Praktyk Teatralnych „Gardzienice”** powrócił do Radomska ze spektaklem „**Świadkowie, albo nasza mała stabilizacja**” i tym razem wyreżyserowanym przez **Michała Zdunika**, z **Moniką Janik**, **Łukaszem Borkowskim**, **Janem Hussakowskim** oraz **Katarzyną Wesołowską** (syntezator). To autorska interpretacja dramatu „Świadkowie” stawiająca przed publicznością pytania o to, co w życiu najważniejsze. Na ile potrafimy iść na kompromisy? Kiedy poddajemy się naporowi tłumu i pozbawiamy indywidualności? Czy może w ogóle przestajemy już słuchać drugiego człowieka?

W 2017 r. zaprezentowane zostały na radomszczańskej scenie dwa koncerty

Spektakl „Świadkowie”, z archiwum MDK w Radomsku

inspirowane poezją Tadeusza Różewicza. „**Bramy do ogrodu**” to spektakl muzyczny w reżyserii **Anny Kękuś**, w którym wystąpili: znakomity wokalista jazzowy **Marek Bałata**, znany gitarzysta i muzyk sesyjny **Krzysztof Ścierański** oraz aktor młodego pokolenia **Igor Obłóza**. **Drugi koncert – „5 Pieśni Tadeusza Różewicza i muzyka polska” – wykonali Stanisław Kierner (baryton)**

*Koncert muzyczny „Bramy do ogrodu”,
z archiwum MDK w Radomsku*

*Koncert „5 Pieśni Tadeusza Różewicza...”,
z archiwum MDK w Radomsku*

i **pianista Michał Rot**. Wiersze Tadeusza Różewicza zainspirowały **kompozytora Zygmunta Krauze**. Spotkanie zakończył **Światowy Hymn Książki**. Nieprzypadkowo, bowiem tekstem hymnu jest wiersz Tadeusza Różewicza „Włosek poety”. To rzecz o sile literatury i mocy słowa. Muzykę do niego skomponował **Jan Kanty Pawluśkiewicz**.

Nowym doświadczeniem teatralnym były pokazy **etiud reżyserskich studentów Wydziału Reżyserii Akademii Teatralnej im. A. Zelwerowicza w Warszawie pod kierunkiem prodziekanki dr Marty Miłoszewskiej zatytułowane „Różewicz współczesny”**. Pierwszą część to etiuda „Biankolina” na podstawie „Białego małżeństwa” Tadeusza Różewicza w reżyserii i według scenariusza **Kasi Minkowskiej**, druga – „Śmierć w starych dekoracjach” w reżyserii i scenografii **Kamili Strazyńskiej**.

Etiudy reżyserskie, z archiwum MDK w Radomsku

Z kolei **etiudy aktorskie** towarzyszyły finałowi **IX Ogólnopolskiego Konkursu Poetyckiego im. J. Różewicza**. Etiudy przygotowali studenci Wydziału Aktorskiego Akademii Teatralnej im. A. Zelwerowicza w Warszawie pod kierunkiem **Olgi Sawickiej**. Młodzi aktorzy zaprezentowali fragmenty książki Tadeusza Różewicza „Matka odchodzi”. To bardzo ciepłe interpretacje, bardzo intymne.

W 2017 r. organizatorzy otrzymali 153 zestawy wierszy. Główną nagrodą było – tak jak w latach poprzednich – wydanie tomiku poetyckiego. Wiersze oceniali Bohdan Zadura, Dorota Koman i Ireneusz Kaczmarczyk. Jury jednomyślnie nagrodziło drukiem tomik „Dzień, w którym decydujesz się wyjechać” **Katarzyny Dybżyńskiej**. Wyróżniono tomiki: „Dziecinada” **Janusza Solarza** i „Terrain Ahead” **Marka Dudzińskiego**.

Etiudy aktorskie, z archiwum MDK w Radomsku i rozstrzygnięcie IX Ogólnopolskiego Konkursu Poetyckiego

W 2017 r. powrócił temat dramatów Tadeusza Różewicza. Spotkanie, które odbyło się w Miejskiej Bibliotece Publicznej, poprowadził znany krytyk teatralny i socjolog kultury **Janusz Majcherek**. Wśród gości znaleźli się wybitni aktorzy **Maja Komorowska** i **Bogusław Kierc**. Pytanie wyjściowe do dyskusji brzmiało: czy postacie stworzone przez Różewicza dają swobodę interpretacyjną aktorowi, czy też przeciwnie – ograniczają go? **„Różewicz i aktorzy” – twórczość Tadeusza Różewicza we współczesnych interpretacjach aktorskich – debata teatralna.**

Debata „Różewicz i aktorzy”, z archiwum MDK w Radomsku

O niesłabnącej popularności Tadeusza Różewicza za granicą w czasie festiwalowego spotkania opowiadali **tłumacze Barbara Howard, Alois Woldan oraz Maria Dębicz**, która poprowadziła spotkanie. Barbara Bogoczek-Howard to tłumaczka polskiej literatury na język angielski, prof. Alois-Woldan z Wiednia to dyrektor Instytutu Slawistyki Uniwersytetu Wiedeńskiego, slawista i komparatysta.

Odpowiedzi na pytanie, jak czytać teksty Tadeusza Różewicza, poszukiwało wielu wykonawców w ciągu festiwalowych dni. Jedną z takich propozycji to **„Powroty. Poezje i fragmenty prozy” – czytane i wyreżyserowane przez Grzegorza Gieraka**. Spotkanie w Muzeum Regionalnym było przede wszystkim opowieścią o Radomsku... Kolejną propozycją był **program poetycki Sceny Poezji MDK Radomsko, w reżyserii Małgorzaty Wesołowskiej „Jestem poszukiwaczem poezji”**. Po raz kolejny także radomszczanie włączyli się w **Czytanie Różewicza w Przestrzeni Miasta**, w 2017 r. już w sposób „uporządkowany” przez **reżyser Annę Wieczur-Bluszcz**.

*„Powroty”, „Jestem poszukiwaczem poezji”,
z archiwum MDK w Radomsku*

*Czytanie Różewicza w Przestrzeni
Miasta, z archiwum MDK w Radomsku*

W 2017 r. odbyły się **przesłuchania konkursowe oraz rozstrzygnięcie Konkursu Recytatorskiego „Mówię Różewiczem” dla młodzieży ponadgimnazjalnej oraz rozstrzygnięcie konkursu plastycznego inspirowanego twórczością Tadeusza Różewicza dla uczniów szkół gimnazjalnych**. Przesłuchania i konkursy były nie tylko

oceną efektów pracy twórczej młodych ludzi, ale i dawały możliwość porozmawiania o interpretacji Różewiczowskich wierszy, wysłuchania praktycznych rad na przyszłość.

W bloku filmowym zostali przypomniani obydwaj Bracia: **Stanisław jako reżyser filmu „Samotność we dwoje” (1968)** (wspólny scenariusz napisany razem z Tadeuszem), będący kameralną opowieścią o tym, jak radzić sobie z utratą tego, co życiu nadaje sens oraz Tadeusz jako bohater **filmów Andrzeja Sapiji**. Sapija jest jednym z niewielu artystów, których Tadeusz Różewicz wpuścił do swojego prywatnego świata. Reżyser docenił ten gest. Z delikatnością i taktem pokazuje nam Tadeusza Różewicza jakiego znało niewielu. Różewicz jak zawsze pełen jest dystansu do siebie. Z ekranu o rzeczach ważnych mówi do nas wielki humanista z olbrzymim poczuciem humoru. Po projekcji odbyło się spotkanie z reżyserem, które poprowadziła **Jolanta Dąbrowska**.

„Samotność we dwoje” i spotkanie z Andrzejem Sapiją, z archiwum MDK w Radomsku

Tadeusz Różewicz w swojej twórczości nieraz wyprzedzał epokę, w której żył. Szukał nowoczesnych rozwiązań. Pewnie dlatego tak chętnie upomina się o niego sztuka nowoczesna. Wybrany w konkursie **mural** został namalowany na budynku **przy ul. Bugaj 4**, gdzie przed II wojną mieściła się szkoła, do której uczęszczali bracia Różewiczowie. W konkursie zwyciężył **pomysł Anny Tarnowskiej** „Najlepiej widzę, kiedy zamknę oczy. Z zamkniętymi oczyma widzę miłość, wiarę, prawdę...”. **Mural wykonał Marek Barski**.

Wystawy tej edycji festiwalu były nową, świeżą propozycją spojrzenia na dorobek

Mural przy ul. Bugaj 4, z archiwum MDK w Radomsku

Tadeusza Różewicza. **„Zobaczyć słowo poety” – to wystawy studentek Pracowni Projektowania Scenografii Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie pod opieką dr hab. Marka Chowańca, profesora ASP, przy wsparciu mgr Anny Adamek i mgr Marty Kozery.**

Wybrane utwory Tadeusza Różewicza: „Ściana”, „Nic”, „Zadanie domowe”, „Opowiadanie o starych kobietach” oraz sceny z „Białego małżeństwa” – „Pościel Bianki” zostały **przełożone na język**

scenografii przez studentki Pracowni Projektowania Scenografii ASP w Warszawie: **Ewelinę Bunię, Weronikę Rankę, Klarę Filipowicz, Magdalenę Stępień, Katarzynę Minkowską.**

Druga wystawa prezentowana na patio MDK to ekspozycja **serii instalacji inspirowanych dramatem „Świadkowie, albo nasza mała stabilizacja”** Tadeusza Różewicza. Prace przygotowane przez studentów V. roku Wydziału Scenografii ASP w Warszawie pod opieką dr Agnieszki Korytkowskiej-Mazur.

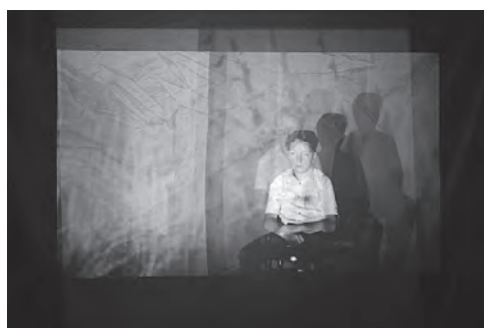

Wystawy scenograficzne, z archiwum MDK w Radomsku

Warsztatowo

Różewicz Open Festiwal w **2018 r. (3-9.10)** zdawał się coraz bardziej dążyć ku wydarzeniom angażującym lokalną społeczność, proponować różnorodne warsztaty i konkursy dla młodzieży... I wychodzić coraz bardziej poza przestrzeń domu kultury. To ciekawy kierunek, by przygotowywać bardziej świadomego i wytrawnego odbiorcę twórczości Braci Różewiczów. Ale także wynik konsekwentnego dążenia ówczesnej **dyrektorki MDK Elżbiety Kwiatkowskiej** do tego, by festiwal stał się inspiracją do twórczego rozwoju młodych radomszczan (patrz. „Po Prostu. Informacje” 2009/ nr40).

Cykl październikowych spotkań zainaugurowały właśnie **warsztaty teatralno-scenograficzne przygotowane przez pracownię plastyczną MDK zatytułowane „List do Ciebie”**. Warsztaty przeprowadzone zostały przez artystów z warszawskiej Akademii Sztuk Pięknych. Dla studentów – wykładowcy z ASP pod opieką artystyczną **prof. Marka Chowańca**, a zajęcia dla radomszczańskiej młodzieży poprowadziły **Anna Adamek i Marta Kozera**. Głównym bohaterem warsztatów był najstarszy z braci – Janusz. Efekt końcowy pracy warsztatowej możemy oglądać już tylko na zdjęciach.

„List do Ciebie”, z archiwum MDK w Radomsku

Czy pisanie dramatów jest w modzie? Czy Tadeusz Różewicz ma swoich następców, a może naśladowców? Dlaczego utwory wielkiego pisarza są tak rzadko wystawiane? Jaki jest sposób, by ocalić je od niepamięci? To tylko niektóre pytania, które padły podczas forum poświęconego kondycji współczesnego dramatu. Nasze zaproszenie do rozmowy przyjęli: **Bronka Nowicka**, laureatka literackiej nagrody Nike, literaturoznawczyni **dr Joanna Lisiewicz** i aktor **Wojciech Pszoniak**. Spotkanie „**W kręgu dramatu**” – forum poprowadziła **Jolanta Dąbrowska**.

Forum „W kręgu dramatu” (od lewej siedzą: Wojciech Pszoniak, Bronka Nowicka i Joanna Lisiewicz), z archiwum MDK w Radomsku

Dr Joanna Lisiewicz poprowadziła **warsztaty literaturoznawcze „Różewicz, czyli świat”**, dla których punktem wyjścia był dramat „**Pułapka**”. W warsztatach uczestniczyli uczniowie I LO im. F. Fabianiego i II LO im. K.K. Baczyńskiego.

Z efektem pracy warsztatowej zapoznana radomszczańska publiczność – tak jak przed rokiem – **Olga Sawicka** w pokazie teatralnym „**Dzieciństwo – czas**”. Studenci warszawskiej Akademii Teatralnej im. A. Zelwerowicza przedstawili fragmenty opowiadania „Grzech” połączone z wierszami Tadeusza Różewicza.

Blok filmowy rozpoczęło spotkanie „**Stanisław Różewicz i scenarzyści**” – z **Marcinem Filipowiczem** i **Piotrem Śmiałowskim**. Festiwalowa publiczność w Miejskiej Bibliotece Publicznej miała okazję posłuchać rozmowy z animatorem kultury **Marcinem**

„Dzieciństwo – czas”, z archiwum MDK w Radomsku

Filipowiczem (synem Kornela Filipowicza) i dziennikarzem **Piotrem Śmiałowskim** o Stanisławie Różewiczu. A obaj panowie znali go nie tylko ze szklanego ekranu... Po spotkaniu zaprezentowany został **film Stanisława Różewicza „Głos z tamtego świata”**. To nostalgiczna podróż do świata, którego już nie ma. Reżyser – z właściwym sobie taktem – zagłębia w głąb ludzkiej duszy. Na ekranie Danuta Szaflarska, Krystyna Feldman, Kazimierz Rudzki. To wszystko z muzyką Wojciecha Kilara. Współscenarzystą obrazu był oczywiście Kornel Filipowicz.

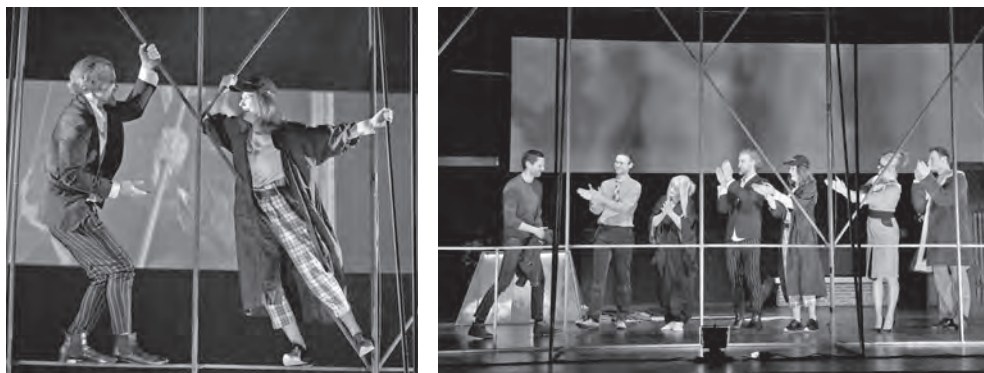
Blok filmowy został muzycznie domknięty za sprawą „**Koncertu muzyki filmowej**” w wykonaniu **Galiczyjskiej Orkiestry Straussowskiej „Obligato”**. Orkiestra pod batutą **Jerzego Sobeńki** wykonała kompozycje m.in.: W. Kazaneckiego, W. Kilara, M. Lorenca. **Zaśpiewała Ewa Romaniak, Zbigniew Kawalec – skrzypce, a całość poprowadziła Jolanta Suder.**

Marcin Filipowicz i Piotr Śmiałowski, z archiwum MDK w Radomsku
Koncert muzyki filmowej, z archiwum MDK w Radomsku

W bloku teatralnym zostały zaprezentowane cztery, ale bardzo ważne dla twórczości Tadeusza Różewicza, sztuki. **„Kartotekę rozrzuconą” wyreżyserowaną przez Radosława Rychcika zaprezentował Teatr Studio z Warszawy.** W przedstawieniu wystąpili: **Dominika Biernat, Tomasz Nosinski, Dominika Ostałowska, Bartosz Porczyk, Natalia Rybicka, Mateusz Smoliński.** [„Kartoteka rozrzucona”] – czytamy w programie teatralnym – *nie jest, albo nie musi być biografią tylko jednego pokolenia, jej potencjał jest uniwersalny. To forma, która zawsze zwrócona jest ku przyszłości.* To otwarcie na przyszłość jest w całej twórczości Różewicza bezcenne.

Spektakl „Kartoteka rozrzucona”, z archiwum MDK w Radomsku

Kamil Suszczyk pojawił się tym razem w Radomsku już jako absolwent wydziału aktorskiego z autorskim projektem. **Monodram**, który przygotował powstał na podstawie tekstu „Odejście głodomora” Tadeusza Różewicza, zatytułował **„Głodomór”, a wyreżyserował go Michał Rzepka.**

Spektakl „Świadkowie” – w wykonaniu krakowskiego **Teatru „Barakah”** – **wyreżyserował Piotr Jędrzejak, a wystąpili Aneta Wirzinkiewicz i Marcin Kalisz.** Prezentacja szczególna przede wszystkim ze względu na odtwórców głównych ról. Dla Anety Wirzinkiewicz i Marcina Kalisza był to spektakl dyplomowy. Teraz wrócili do tekstu Różewicza, już jako dojrzały artyści.

Monodram „Głodomór”, z archiwum MDK w Radomsku

Spektakl „Świadkowie”, z archiwum MDK w Radomsku

Na koniec festiwalu zaprezentowany został głośny spektakl w reżyserii **Jerzego Stuhra** „Na czworakach” Teatru Polonia w Warszawie, w którym wystąpili: **Jerzy Stuhr, Anna Karczmarczyk, Dorota Stalińska, Michał Breitenwald, Andrzej Glazera, Wiesław Komasa, Wojciech Chorąży, Macieja Kosmala**. *To nieco groteskowe widowisko, zaskakujące, przenoszące widza w inny surrealistyczny czasem świat. To rozliczanie się artysty z własnym dorobkiem. Robi to zarówno Różewicz, jak i Stuhr.*

Spektakl „Na czworakach”, z archiwum MDK w Radomsku

Na X Ogólnopolskiego Konkursu Poetyckiego im. Janusza Różewicza wpłynęły prace 99 autorów. Spośród nich jury (Bohdan Zadura, **Dorota Koman, Ireneusz Kaczmarczyk**) wybrało sześciu finalistów. Zanim przewodniczący jury odczytał protokół końcowy, zebrani wysłuchali wierszy finalistów w interpretacji **Agaty Dziegieć** z Grupy Literackiej Ponad w Radomsku. Zwycięzczynią jubileuszowego, X Konkursu, została **Ewelina Kuśka z Jastrzębia Zdroju**.

O Januszu Różewiczu przypomniał także tom Janusz Różewicz „Wiersze” wydany przez Miejski Dom Kultury w trzech wersjach językowych – polskiej, angielskiej i niemieckiej. „Wiersze” ukazały się z okazji 100. rocznicy urodzin poety (25.05.2018). To pierwszy tak obszerny wybór tekstów najstarszego z Braci. Wcześniej, poza czasopismami, można je było przeczytać w tomie Tadeusza i Stanisława „Nasz starszy Brat”.

Scena Poezji pod kierunkiem **Małgorzaty Wesołowskiej** przygotowała kolejny program poetycki na podstawie tekstów Tadeusza Różewicza zatytułowany „Skąd się bierze zło?”.

Finał X Ogólnopolskiego Konkursu Poetyckiego im. Janusza Różewicza, z archiwum MDK w Radomsku

Miejski Domu Kultury w Radomsku w 2018 r. wydał tom wierszy zebranych Janusza Różewicza.

Program „Skąd się bierze złoto?”, z archiwum MDK w Radomsku

W 2018 r. został zainicjowany nowy cykl: **Śladami braci Różewiczów – spacer po Radomsku**. Przewodniczką po Radomsku Braci Różewiczów była **Agnieszka Kuligowska**, historyk. W czasie pandemii spacer zysał filmowy zapis, choć każdy spacer ma innych charakter i warto osobiście wybrać się w miejsca ważne dla całej rodziny Różewiczów, przejść szlakiem murali i rzeźb.

Spacer po Radomsku, Mural przy ul. Kościuszki poświęcony Januszowi Różewiczowi. Autorzy to artyści Stowarzyszenia Wolni Malarze – Cyprian Łukasik oraz Marcin Wilkoszewski, z archiwum MDK w Radomsku

Kolejnym konkursem, który miał swój finał w czasie ROF 2018, a nawiązywał także do trasy spaceru, był **konkurs fotograficzny „Różewicz – Radomsko – Retrospekcja”**. W tym konkursie oceniano głównie pomysłowość i wyobraźnię. Celem konkursu było odnalezienie śladów Braci Różewiczów w przestrzeni miasta, gdzieś w świecie, a może gdzieś zupełnie blisko, na półce z książkami, w domowej filmotece. Efekty tych poszukiwań zaprezentowane zostały na pokonkursowej wystawie.

Wystawy Różewiczowskie zostały zaprezentowane w Miejskiej Bibliotece Publicznej i MDK. **„Tadeusz Różewicz – prywatnie” to wystawa zdjęć Janusza Stankiewicza**. Fotograf był jednym z nielicznych artystów, którym Tadeusz Różewicz pozwolił sfotografować się w zupełnie prywatnych, domowych sytuacjach. Ze zdjęć patrzy na nas starszy pan z melancholią i błyskiem ironii w oczach.

Finale konkursu fotograficznego, z archiwum MDK w Radomsku

„Zawsze fragment” – wystawa **Teresy Kępowicz** przeniosła widzów do Karpacza, miasta ukochanego przez Tadeusza Różewicza. Z serca Karkonoszy przyjechało 12 wyjątkowych obrazów. Autorka Teresa Kępowicz w taki właśnie sposób chciała przypomnieć o silnych związkach Tadeusza Różewicza z tym zakątkiem Polski.

Na kolejnej wystawie, w holu MDK, zostały zaprezentowane zdjęcia, rękopisy, wielkoformatowe prezentacje – eksponaty przekazane dla radomszczańskiemu domu kultury przez Muzeum Literatury w Warszawie.

Wystawy Teresy Kępowicz i Janusza Stankiewicza, z archiwum MDK w Radomsku

2019

W 2019 r. Różewicz Open Festiwal trwał od **9 do 14 października**. W tym roku organizatorzy zdecydowali się poszerzyć formułę. Obok twórczości głównych patronów, braci Janusza, Tadeusza i Stanisława, na festiwalu pojawiła się też spuścizna literacka **Witolda Gombrowicza**, którego Różewiczowie czytali jeszcze przed wojną.

W bloku teatralnym pokazano „**Ferdydurke**”, koprodukcję warszawskiego **Teatru Dramatycznego i Malabar Hotel**. Przedstawienie wyreżyserowała **Magdalena Miklasz**. Na radomszczańskiej scenie wystąpili: **Waldemar Barwiński, Anna Gorajska, Magdalena Smalara, Mateusz Weber, Łukasz Wójcik, Marcin Bartnikowski, Marcin Binkowski, Anna Stela**. Najbardziej znany tekst Witolda Gombrowicza w jednej z najnowszych interpretacji otworzył radomszczański festiwal. Festiwal zakończył „**Deprawator**” stołecznego **Teatru Polskiego**. Spektakl wyreżyserował **Maciej Wojtyszko**. Wystąpiła plejada gwiazd: **Grażyna Barszczewska, Anna Cieślak, Katarzyna Skarżanka, Magdalena Zawadzka, Paweł Krucz, Wojciech Malajkat, Andrzej Seweryn**. Na scenie opowiedziano historię spotkania Witolda Gombrowicza z Czesławem Miłoszem i Zbigniewem Herbertem.

Spektakl „Ferdynandus”, z archiwum MDK w Radomsku

Spektakl „Deprawator”, z archiwum MDK w Radomsku

W czasie festiwalu widzowie obejrzeli także **dwa monodramy**. Pierwszy to „**Powroty do odejścia Głodomora**”. Spektakl oparty na jednym z najbardziej znanych tekstów Tadeusza Różewicza – „Odejściu Głodomora” zaprezentował aktor i poeta **Bogusław Kierc**.

Artysta wcześniej wcielał się w tę postać wielokrotnie na deskach wrocławskiego Teatru Współczesnego. „Powroty do Odejścia Głodomora”, a obecna realizacja to nawiązanie do wszystkich tych prezentacji. Spektakl wyjątkowy, bowiem było to pożegnanie Bogusława Kierca z tą aktorską kreacją. Drugi monodram to sceniczna interpretacja dramatu „**Stara kobieta wysiaduje**” w wykonaniu **Lidii Danylczuk**, aktorki „**Teatru w koszyku**” z **Ukrainy**.

Radomszczańska Scena Poezji przygotowała czytanie performatywne tekstów Tadeusza Różewicza. W programie poetyckim „**Gdzie ja jestem**” wyreżyserowanym przez **Małgorzatę Wesołowską** wystąpili: **Elżbieta Józwiak, Przemysław Klekot, Janusz Kucharski, Milena Nowakowska, Alicja Soczyńska, Grażyna Śliwakowska**.

Monodram „Powroty do odejścia Głodomora”, z archiwum MDK w Radomsku

Monodram „Stara kobieta wysiaduje”, z archiwum MDK w Radomsku

Podczas festiwalu odbył się wernisaż wystawy **fotografii teatralnej „Kobiece kadry”**. Autor, **Mirosław Kercz** jest radomszczańskim fotografikiem, który od początku dokumentuje Różewicz Open Festiwal (wiele jego fotografii było publikowanych na łamach „RT”). Tym razem uwagę poświęcił kobietom, aktorkom, które występowały na scenie MDK w inscenizacjach dramatów Tadeusza Różewicza. Wystawie towarzyszyła prezentacja multimedialna.

Program poetycki „Gdzie ja jestem”, z archiwum MDK w Radomsku.

Prezentacjom teatralnym towarzyszył bogaty blok tematycznych imprez. Zorganizowano wystawy, dyskusję, warsztaty.

Z **Teatru im. S. Jaracza z Łodzi** przyjechała wystawa „**Sztuczność wrodzona**”. To z kolei wielkoformatowe zdjęcia ze spektakli – adaptacji dzieł Gombrowicza – wystawionych przez łódzki teatr. Ekspozycję można było oglądać w holu głównym przez cały festiwal. Zaprezentowano także wystawę „11 ujęć. Tadeusz Różewicz w fotografii Elżbiety Lempp”.

Wystawy,
z archiwum MDK w Radomsku

Niektóre festiwalowe wydarzenia odbywały się w instytucjach zaprzyjaźnionych z Miejskim Domem Kultury. I tak **wykład prof. Jacka Kopcińskiego** z Instytutu Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk, redaktora naczelnego miesięcznika „Teatr”, festiwalowa publiczność wysłuchała w Miejskiej Bibliotece Publicznej. Spotkanie poświęcone było porównaniu dwóch najważniejszych bohaterów Witolda Gombrowicza i Tadeusza Różewicza, czyli Henryka ze „Ślubu” i Bohatera z „Kartoteki”. Odbył się też **panel dyskusyjny Różewicz vs Gombrowicz**, w którym wzięli udział: literaturoznawca i teatrolog **dr Joanna Lisiewicz**, reżyser **Magdalena Miklasz**, aktor i pedagog **Jarosław Bielski**, który na stałe mieszka w Hiszpanii oraz scenograf **prof. Marek Chowaniec**. Spotkanie poprowadziła **prof. Barbara Osterloff**, teatrolog, nauczyciel akademicki. Była to też okazja do wręczenia Jarosławowi Bielskiemu nagrody Polskiego Ośrodka Międzynarodowego Instytutu Teatralnego za rozpowszechnianie kultury polskiej za granicą. **Filmem „Nocny gość” przypomniano o Stanisławie Różewiczu.**

W I Liceum Ogólnokształcącym odbyły się **warsztaty metodyczne dla nauczycieli**, które poprowadziła **dr Joanna Lisiewicz**, pracownik naukowy Uniwersytetu Gdańskiego. W zajęciach pod tytułem „**Wściekle wieszczę i jeden jeszcze albo Tadeusz Różewicz spółka z o.o.**” wzięli udział poloniści z Radomska i powiatu. Młodzież z radomszczańskich szkół uczestniczyła z kolei w **warsztatach teatralno-scenograficznych** pod hasłem „**On sobie leży, a czas leci**” prowadzonych pod kierunkiem **prof. Marka Chowańca**

*Prof. Jacek Kopciński,
z archiwum MDK w Radomsku*

*Panel dyskusyjny,
z archiwum MDK
w Radomsku*

z Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie. W projekcie wzięli też udział studenci trzeciego roku Wydziału Scenografii warszawskiej Akademii Sztuk Pięknych. Punktem wyjścia były fragmenty dramatu „Kartoteka”, efektem warsztatów była etiuda filmowa i wystawa zdjęć z realizacji zajęć. Z myślą o najmłodszych zorganizowano zajęcia **„Jak powstaje książka” – warsztaty dla dzieci** w Muzeum Drukarstwa Rodziny Kamińskich. Warsztaty przeprowadzono w najstarszej radomszczańskej drukarni, gdzie od roku działa muzeum. Dzieci w praktyce przekonali się jak wygląda proces tworzenia książki.

Wystawa scenograficzna, z archiwum MDK w Radomsku

W 2018 r. nie zabrakło także muzyki. Z programem muzyki filmowej wystąpił Steve Nash, na scenie towarzyszyli mu DJ Funktion, Pan Jaras, Pinky Loops Quartet oraz Maksymilian Łapiński. Muzycy połączyli muzykę klasyczną i tzw. turntablism, czyli tworzenie dźwięków na płycie winylowej. **Koncert „Steve Nash oraz Dj Funktion, Pan Jaras Pinky Loops Quartet”** wypełniły autorskie aranżacje muzyki filmowej stanowiącej klasykę kina zarówno polskiego, jak i zagranicznego, przeplatana klasyczną muzyką w elektronicznej odsonie oraz najbardziej znanymi motywami z płyty „Out of fade” nagrodzonej m.in. „Mateuszem” Trójki.

Koncert Steve Nash, z archiwum MDK w Radomsku

Rozstrzygnięto **XI** już **Ogólnopolski Konkurs Poetycki im. Janusza Różewicza**. W 2018 r. w dwuetapowym konkursie wzięło udział 85 debiutantów. Jury w składzie: Bohdan Zadura, Dorota Koman i Ireneusz Kaczmarczyk zdecydowało, że zwyciężcą konkursu jest **Wioletta Ciesielska z Kocierzewa Południowego**. Główną nagrodą jest wydanie przez Miejski Dom Kultury debiutanckiego **tomiku wierszy „Krańcówka”**.

Konkurs poetycki, z archiwum MDK w Radomsku

On-line

Pandemia postawiła pod znakiem zapytania realizację kolejnego festiwalu. Wprowadzane odgórnie kolejne obostrzenia postawiły przed organizatorami niełatwe wyzwanie zrealizowania wydarzeń w takiej formule, która pozwoliłaby zaprezentować je jak najszerszemu kręgowi odbiorców niezależnie od obowiązujących przepisów. Najbezpieczniejsze okazało się nagranie trzech różnych wydarzeń: panelu dyskusyjnego, widowiska słowno-muzycznego i spaceru śladami Braci Różewiczów siłami radomszczan – co podkreślał z dumą **dyrektor Krzysztof Zygma** – i wyemitowanie ich na kanale YouTube w dniach **9, 10 i 11 października 2020 r.** Można je nadal oglądać na kanale MDK Radomsko oraz na stronie internetowej festiwalu.

Panel dyskusyjny 3 x Rózewicz, z archiwum MDK w Radomsku

Do udziału w **panelu prowadzonym przez Jolantę Dąbrowską** zostały zaproszone radomszczanki, które na swej drodze zawodowej „mierzą się” z dorobkiem trzech braci Rózewiczów. **Monika Nowak** – italianistka i polonistka – napisała pracę magisterską poświęconą dorobkowi Janusza Rózewicza – ok. 40 wierszom, listom, fragmentom wspomnień... **Aleksandra Kędra** – polonistka, która organizuje Dni Kina – wielbicielka filmów Stanisława Rózewicza oraz **Beata Anna Symolon**, krytyk i twórczyni Salonu Artystycznego SABAS, od lat towarzysząca piórem festiwalowi... Rozmowa dotyczyła radomszczańskości młodości, więzi braterskich, Radomska w twórczości trzech braci... W toku dyskusji wyłonił się obraz domu o literackich tradycjach i artystycznych zainteresowaniach. Miasta przywoływanego w całej twórczości dwu młodszych braci w najdrobniejszych detalach. I niepokojący sygnał lekkiego zmierzchu zainteresowania dorobkiem filmowym i literackim Stanisława i Tadeusza... Do nagrania zostały dołączone fragmenty wypowiedzi **prof. Katarzyny Adamali** – inicjatorki pierwszego festiwalu „3 x Rózewicz”, **dr Joanny Lisiewicz** – autorki książki „Milczenie w teatrze Samuela Becketta i Tadeusza Rózewicza” oraz **prof. Barbary Osterloff** – dyrektor artystycznej kolejnych festiwalowych edycji Rózewicz Open Festiwal. **Rodzinne pozdrowienia od żony Tadeusza Rózewicza – Wiesławy i wnuczki Julii** – ciepłym akcentem zakończyły prezentację pierwszego festiwalowego dnia.

Scenariusz **widowiska słowno-muzycznego „3 x Rózewicz”** przygotowała **Jolanta Dąbrowska** – koordynator festiwalu. Nad stroną muzyczną widowiska czuwał **Przemysław Pacan** (także – obok **Adama Barana** – kompozytor kilku wykonanych utworów). Wiersze Janusza i Tadeusza Rózewiczów zaprezentowali **Pola Chobot, Szczepan Pospieszalski** i **Krzysztof Zygm**a. Muzyka rockowa, powtórzenia, refreny,... wreszcie czas spotęgowały wrażenie niepokoju, zagrożenia tak charakterystycznego dla czasu wojny i pierwszych powojennych lat. Teksty prozatorskie czytał **Paweł Binkowski**. Wykonawcom towarzyszyli muzycy: **Adam Baran, Jacek Bałchan, Piotr Zygm**a. **Gościem specjalnym koncertu był** – od lat związany z Radomskiem – **Michał Urbaniak**.

Panel dyskusyjny (u góry) i widowisko słowno-muzyczne „3 x Różewicz” (na dole), z archiwum MDK w Radomsku

Zorganizowane wcześniej i później **spacery śladami Braci Różewiczów** gromadziły wielu zainteresowanych. W filmowej wersji **Agnieszka Kuligowska** – nauczycielka historii w Zespole Szkół Ekonomicznych w Radomsku – pozbawiona była bezpośredniego kontaktu ze słuchaczami, ale zyskała odbiorców rozpisanych na lata. W jej narracji teraźniejszość miasta przeplata się z jego historią, a przede wszystkim prywatną historią rodziny Różewiczów. Przywołuje obrazy z codzienności – zakupy mamy na targu, wyjazdy ojca do pracy w sądzie częstochowskim, życie rodziny w kolejnych domach przy ulicy

Agnieszka Kuligowska w czasie spaceru śladami braci Różewiczów, z archiwum MDK w Radomsku

Reymonta 12, Długiej (obecna Fabianiego), a na koniec P.O.W. (obecna Krakowska), odtwarza drogę do szkół braci... – i wydarzeń niecodziennych, jak wyjścia na spektakle, do kina, pływanie po stawie czy ślizgawkę w Parku Świętojańskim (równolatku Tadeusza! zaprojektowanym przez znanego warszawskiego architekta zieleni Franciszka Szaniora). Współczesny wygląd ważnych dla Różewiczów miejsc konfrontowany jest ze zdjęciami archiwalnymi, a wszystko wpisane w miasto ukazywane z lotu ptaka. I ta podniebna, z rzadka przywoływana,

a zatem mało rozpoznawalna, perspektywa pokazuje, że w Radomsku nadal wiele jest do odkrywania i analizowania, że wystarczy zmienić punkt widzenia, aby się zagubić, czy odwrotnie – połączyć różne pozornie niepasujące fakty, by zrozumieć, by zapamiętać. Pod koniec spaceru Agnieszka Kuligowska proponuje inne możliwe drogi wędrówek śladami Braci Różewiczów, jak szlakiem murali czy plenerowych rzeźb przy skwerze im. S. Niemca inspirowanych cytatem z „Kartoteki. Kartoteki rozrzuconej” Tadeusza Różewicza. Może warto podjąć ten trop w czasie osobistych refleksyjnych spacerów?

Radomsko młodości Braci Różewiczów, z archiwum Muzeum Regionalnego w Radomsku

Przez cały festiwal działało **studio festiwalowe**, w którym prowadzący **Krzysztof Zygmą i Jolanta Dąbrowska** podsumowywali każdy festiwalowy dzień. Gośćmi programów byli artyści występujący w poszczególnych wydarzeniach i przyjaciele festiwalu. Rozmowy odbywały się w festiwalowym studiu MDK, z gośćmi z odleglejszych zakątków kraju łączono się telefonicznie lub z wykorzystaniem Internetu.

W galerii Miejskiego Domu Kultury zaprezentowano wystawę dokumentującą nie tylko dorobek artystyczny Tadeusza Różewicza, ale również podsumowano poprzednie edycje festiwalu. **Wirtualną wystawę** przygotowały instruktorki MDK – **Joanna Sroczyńska i Karolina Mysiek**.

W Miejskiej Bibliotece Publicznej można było oglądać **ekspozycję poświęconą recepcji twórczości Tadeusza Różewicza**. Wirtualny spacer po ekspozycji uzupełniony gawędą przewodnika, dostępny jest na stronie internetowej www.rozewiczopen.pl. W Muzeum Regionalnym im. Stanisława Sankowskiego zaprezentowano z kolei **powielacz, na którym w czasie wojny drukowano utwory Tadeusza Różewicza**. O nieznanym powszechnie faktach z życia Tadeusza Różewicza opowiedział kustosz muzeum, a efekt dostępny na festiwalowej stronie internetowej.

2021

2021 to szczególny czas w historii festiwalu radomszczańskiego – Sejm RP ogłosił ten rok **Rokiem Różewicza** (obok K. K. Baczyńskiego, C. K. Norwida i S. Lema). Przypadająca **9 października setna rocznica urodzin Tadeusza Różewicza** przypomniła jego ogromny dorobek literacki w całej Polsce. Miasto urodzenia także aktywnie wpisało się w rocznicowe obchody. Miejsce magiczne – jak wielokrotnie pisał Tadeusz Różewicz.

Nastrój oczekiwania na październikowe wydarzenia budowała plenerowa prezentacja wierszy Tadeusza Różewicza opowiadających o Radomsku, a pochodzących z różnych okresów jego twórczości. Wiersze zostały wydrukowane na dużych planszach i zawieszono na miejskich latarniach przy Placu 3 Maja dzięki **projektowi ministerialnemu Fundacji Inicjatyw Kulturalnych**. Poezja w przestrzeni miejskiej to sprawdzony sposób na dotarcie do szerokiego kręgu, często także przypadkowych, odbiorców. A w lokalnych działaniach jest to niezwykle ważne. Czytelnicy Miejskiej Biblioteki Publicznej mogli zapoznać się z radomszczańskimi publikacjami poświęconymi Honorowemu Obywatelowi Radomska.

Różewicz Open Festiwal 2021 odbywał się przez cały rok. Poszczególne etapy festiwalu związane były z ważnymi datami dla Braci Różewiczów (rocznice urodzin, śmierci). I tak w rocznicę śmierci Tadeusza Różewicza (24.04) ogłoszono Ogólnopolski Konkurs Recytatorski im. Tadeusza Różewicza. W rocznicę urodzin Janusza Różewicza (25.05) ogłoszono Ogólnopolski Konkurs Poetycki jego imienia. W sierpniu przypada rocznica urodzin Stanisława Różewicza. Wtedy też odbywał się Ogólnopolski Plener Fotograficzny. Główne wydarzenia koncentrowały się oczywiście wokół setnej rocznicy urodzin Tadeusza Różewicza (09.10). Później zorganizowano jeszcze podsumowanie konkursu poetyckiego w rocznicę śmierci Janusza i przegląd filmów Stanisława w rocznicę jego śmierci (09.11). Wydarzenia **8-9-10 października** były zatem nie tylko zapowiedziane, ale i oczekiwane.

Wystawa w MBP i wiersze w parku, fot. B. A. Symoń

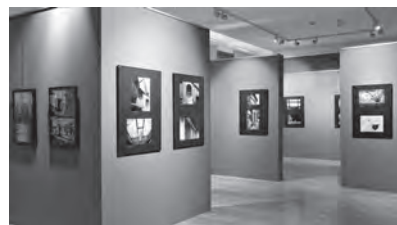

Cykl piątkowych imprez rozpoczęły **warsztaty scenograficzno-teatralne** dla młodzieży pod kierunkiem **Jędrzeja Skajstera, Agaty Skajster i Anity Pawlak-Zygmy**. Znalazły one swój finał w niedzielę, kiedy został zaprezentowany efekt pracy z młodzieżą – spektakl **„Klucze do nieba” Pracowni Teatralnej MDK w Radomsku**.

Warsztaty scenograficzno-teatralne, z archiwum MDK w Radomsku

W Muzeum Regionalnym otwarta została **poplenerowa wystawa Ogólnopolskiego Pleneru Fotograficznego im. Stanisława Różewicza**. Prace prezentowane na wystawie to efekt trzydniowego pleneru, podczas którego 30-osobowa grupa artystów fotografików z całej Polski poszukiwała inspiracji i natchnienia podążając śladami Janusza, Stanisława i Tadeusza Różewiczów. Na ich artystycznej drodze znalazło się nie tylko Radomsko (...), ale także zachwycające krajobrazy okolic Przedborza oraz doliny Warty i Pilicy (J. Paszewski, *Poplenerowa wystawa...*, Radomsko24.pl).

Uczestnicy pleneru i wystawa w Muzeum Regionalnym w Radomsku, z archiwum MDK i MR w Radomsku

Tego samego dnia odbył się panel dyskusyjny **„3 x Różewicz”** – gośćmi **Jolanty Dąbrowskiej** była wnuczka **T. Różewicza Julia Różewicz**, **prof. Barbara Osterloff** i **Jan Stolarczyk**.

Kulturalny piątek z Różewiczami zakończyło **widowisko słowno-muzyczne „3 x Różewicz”**. Program ten przygotowany został przed rokiem, ale prezentowany był tylko on-line. Teraz zaprezentowany został widowni zgromadzonej w naszej sali widowiskowej. Gościem honorowym widowiska był światowej sławy muzyk **Michał Urbaniak**.

„3 x Różewicz”, z archiwum MDK w Radomsku

Sobotę, dzień setnych urodzin Tadeusza Różewicza, rozpoczęły warsztaty, **spotkanie z tłumaczem „Naszego starszego brata” Bernhardem Hartmannem, spacer „Śladami braci Różewiczów” z Martą Renik w roli przewodnika** po Radomsku Różewiczów. Ważnym punktem sobotniego dnia było **spotkanie** w Miejskiej Bibliotece Publicznej z **ks. prof. Andrzejem Dragułą „Tadeusz Różewicz – poeta religijny?”**, które poprowadził **franciszkanin o. Stanisław Jaromi**. Ks. prof. Andrzej Draguła mówił o tym, jak skomplikowany i niejednoznaczny może być stan, który nazywamy niewiarą i że może nas o tym przekonać poezja Tadeusza Różewicza, którego literaturoznawcy nazywają różnie: poetą ateistycznym, poetą *sacrum*, poetą religijnym.

Panel dyskusyjny „3 x Różewicz”, z archiwum MDK w Radomsku

Spotkanie „Tadeusz Różewicz – poeta religijny?”, z archiwum MDK w Radomsku

Wieczór zamknął spektakl „**Kartoteka rozrzucona**” Studia Teatrgaleria w **Warszawie**. To wyjątkowa inscenizacja, widzowie zobaczyli niesamowitą scenografię, grę światła i grę aktorów, bowiem w obsadzie znaleźli się m.in.: **Dominika Ostalowska, Bartosz Porczyk i Natalia Rybicka**.

Po spektaklu, na uczestników ROF, czekał nocny **program audiowizualny duetu Tomasz Sroczyński/Ninon Lizé Masclef vs. Tadeusz Różewicz**.

Wieczorne spektakle, z archiwum MDK w Radomsku

Trzeci dzień festiwalowych wrażeń zamknęły dwa poetyckie spektakle: „**Przyszli, żeby zobaczyć poetę**” – **premiera Teatru Polskiego im. A. Szyfmana z Warszawy** oraz **spektakl plenerowy „Nauka chodzenia” Teatru Ognia i Papieru z udziałem laureatów Konkursu Recytatorskiego im. Tadeusza Różewicza**.

„Przyszli, żeby zobaczyć poetę / i co zobaczyli? / zobaczyli człowieka /siedzącego na krześle ...” – na radomszczańskiej scenie zobaczyli **Pawła Krucza**, który udzielił poecie swego głosu, postawy, wrażliwości... **Scenariusz** tego performatywnego czytania tekstów Tadeusza Różewicza (wierszy i fragmentów sztuk, „które układają się w opowieść o twórcy i jego dziele, ale też o uniwersalnym problemie związku poety i poezji z rzeczywistością”) napisał **Janusz Majcherek**, a **wyreżyserował Przemysław Wyszyński**. Obok Krucza wystąpili: **Dorota Bzdyla, Dorota Landowska, Katarzyna Skarżanka, Marcin Jędrzejewski i Antoni Ostrouch**. Przedstawienie pozwala przyjrzeć się autorowi z perspektywy różnych postaci w zmieniającym się czasie.

Spektakl „Przyszli, żeby zobaczyć poetę”, z archiwum Miejskiego Domu Kultury w Radomsku

W tym roku odbył się po raz pierwszy **Ogólnopolski Konkurs Recytatorski im. Tadeusza Różewicza**, którego finał miał miejsce właśnie w czasie festiwalowych prezentacji. To ciekawy pomysł, aby zamiast statycznej recytacji wkomponować wiersze w Różewiczowskie przedstawienie, które – ze względu na ogień nawiązujący do nazwy i idei teatru – odbyło się na patio MDK, obok krzesła Stanisława i tablicy upamiętniającej Tadeusza. W spektaklu **wyreżyserowanym przez Grzegorza Kwiecińskiego** wystąpiły laureatki konkursu recytatorskiego **Grażyna Śliwakowska i Elżbieta Józwiak**, które wykreowały z tekstów T. Różewicza bardzo osobiste opowieści o cierpieniu i głodzie oraz członkowie **Młodzieżowej Grupy Teatralnej „Rekwizytornia Teatr”**: **Wiktoria Kwarta, Jakub Rusajczyk i Jan Guryl**. Muzykę do spektaklu przygotował i wykonał na żywo **Piotr Zygm**.

Spektakl „Nauka chodzenia”, fot. B. A. Symolon

10 października została otwarta także **wystawa „Tadeusz Różewicz. Raport ocalonego”** przez jej autorkę i **kuratorkę Tatianę Hołownię** (prezentowana do końca 2021 r.). 17 dużych plansz i ogrom inspiracji. Wystawa została podporządkowana kilku dominantom: ważne etapy w życiu Tadeusza Różewicza, jego fascynacje jako historyka sztuki i autora piszącego o sztuce, a wszystko zobrazowane cytatami z jego pism (wierszy, dramatów, esejów, opowiadań, listów...). Znane obrazy i zdjęcia wchodzą z tekstami w wielopoziomowe interakcje otwierające przed odbiorcą wiele możliwych interpretacji, często znanych tekstów Honorowego Obywatela Miasta Radomsko. AK – rozpoznawalne zdjęcie Różewicza na tle rozciętej tuszy świni (aż się prosi o przywołanie „Rozpłatanego wołu” Rembrandta) od razu kojarzy się ze sztuką „Do piachu” (i radomszczańską polemiką wokół niej), z wierszami *Ocalony*, *Z życiorysu*, *Strzelać w oczy człowieka*, *Miłość...*, ze wspomnieniami... Tatiana Hołownia – w czasie wykładu – nakreślała swoje tropy myślowe, a w cichym prywatnym odbiorze pojawiają się kolejne. W taki skrótowy sposób można by przywoływać pozostałe plansze, do powstania których inspiracją były obrazy, m.in.: pozostający w rodzinnych zbiorach portret Kościuszki, *Penetracje Jaremiarki*, *Pejzaż z upadkiem Ikara* Breugla Starszego, *Matka* Dürerra, *Las meninas* Velazqueza, *Wyczerpany* van Gogha, *Portret papieża Innocentego X* Bacona czy wreszcie *Wyspa umarłych III*

Böklina... i przypisane im przez kuratorkę cytaty. Intelktualna przygoda na wiele godzin, a nawet dni. To powiązanie poety i znawcy sztuki – nie wycinkowe, a zmierzające do pewnego uogólnienia – okazało się niezwykle ciekawe. Warto podjąć ten trop także niezależnie od wystawy „Raport ocalonego”.

Wernisaż

„Raportu ocalonego”, fot. B. A. Symońton

W maju br. został ogłoszony **XII Ogólnopolski Konkurs Poetycki im. Janusza Różewicza**. Po rocznej przerwie spowodowanej pandemią powrócił w nieco zmienionej formie. **Jury** konkursowe obradujące w składzie: **Jolanta Dąbrowska**, polonistka, dziennikarka, kierownik Działu Edukacji Artystycznej i Organizacji Imprez Miejskiego Domu Kultury w Radomsku; **dr hab. Karol Maliszewski**, poeta, prozaik, krytyk literacki, literaturoznawca oraz **Beata Anna Symońton**, teatrolog, krytyk, twórczyni krakowskiego Salonu Artystycznego SABAS – przewodnicząca jury – po lekturze 61 zestawów wierszy (po odrzuceniu 3 niespełniających kryteriów regulaminowych) nadesłanych z Polski i Europy oraz kilkudniowej merytorycznej dyskusji wyłoniło finalistów pierwszego etapu. Do drugiego etapu czyli nadesłania wierszy do tomu poetyckiego, zostali zakwalifikowani autorzy: **poz. 23 godło Mada (Francja), poz. 52 godło słońce straciło szklane okna (Warszawa), poz. 55 godło poligrafometr (Zakopane)**.

Ogłoszenie zwycięzcy i prezentacja nagrodzonych wierszy odbyło się 7 listopada – w dniu tragicznej śmierci Janusza Różewicza. Główną nagrodę – druk debiutanckiego tomiku – w XII OKP im. J. Różewicza otrzymała **Natalia Wawrzyniak za książkę „Stworzenie”**.

Prezentacja zwycięskiego tomu poetyckiego (od lewej: Jolanta Dąbrowska, Natalia Wawrzyniak, Beata Anna Symońton, Karolina Mysiek – autorka obrazu i okładki, Krzysztof Zygmunt), z archiwum Miejskiego Domu Kultury w Radomsku i plakat konkursowy

Droga Braci Różewiczów do szkoły, z archiwum Muzeum Regionalnego w Radomsku

Zamiast podsumowania

W dwudziestoleciu (2001-2021) odbyło się piętnaście edycji festiwalu dedykowanego Braciom Różewiczom: 3 x Różewicz (2 razy) i 13 corocznych edycji festiwalu, od 2009 r. pod nazwą Różewicz Open Festiwal, nie licząc innych mniejszych lub większych lokalnych wydarzeń kulturalnych. Już na tej podstawie można powiedzieć, że Radomsko żyje Różewiczami, a Bracia Różewiczowie są w mieście stale obecni. Bowiem kilka, a nawet kilkanaście festiwalowych dni, nie odwiedziedla w najmniejszym stopniu ogromu pracy, którą wkładają organizatorzy w przygotowanie wydarzeń i zaproszenie gości, dla których Różewiczowie są ważnym punktem na mapie ich twórczego życia. Festiwale to także latami wypracowywana formuła, przygotowujący program i nieustanne szukanie nowych, a nawet nowatorskich, rozwiązań, po to, by kolejne pokolenia mogły zapoznać się i zrozumieć utwory Janusza, Tadeusza, filmy Stanisława, by ta bogata i niezwykle wartościowa twórczość pozostawiła w odbiorcach trwałe ślad.

Krzeseł Stanisława Różewicza na tle budynku Miejskiego Domu Kultury w Radomsku, fot. B. A. Symoń

Mural przy ulicy Przedborskiej, fot. B. A. Symoń

W czasie kolejnych edycji ROF pojawiały się wielkie nazwiska artystów i naukowców, a obok nich wielu młodych twórców, dla których dorobek Braci to jedna z dróg możliwych poszukiwań... Wielu festiwalowych gości, niestety, już nigdy więcej nie zobaczymy na scenie. Festiwal rozrastał się z roku na rok i dopiero pandemia wpłynęła na skrócenie festiwalowych dni, ale i dała asumpt do szukania nowych rozwiązań (jak nagrania on-line, zwiększenie udziału lokalnych twórców, stawianie pytań istotnych, na które nie zawsze była odpowiednia pora...). W efekcie tych przemian nastąpiło rozciągnięcie wydarzeń festiwalowych na daty ważne w życiu Braci Różewiczów – narodziny i odejścia - wydłużając tym samym czas trwania festiwalu na prawie cały rok.

Festiwalowe lata zaowocowały nie tylko konkretnymi wydarzeniami artystycznymi i literackimi, lecz także zmianami w przestrzeni miasta (murale, rzeźby, krzesło Stanisława Różewicza, tablice pamiątkowe, powiększające się nieustannie Różewiczowskie archiwum MDK...). I tym, co niemierzalne - wzrostem wiedzy radomszczan i festiwalowych (nierzadko powracających) gości o rodzinie oraz wkładzie Braci Różewiczów w rozwój kultury i literatury polskiej. I odczuwalny wpływ na wzrost samoświadomości lokalnej – urodziłem (-am) się w mieście Różewiczów!

Tomasz A. Nowak w podsumowaniu tekstu o obecności Braci Różewiczów na łamach radomszczańskich prasy, stawia pytanie o miejsce ROF na mapie kulturalnych wydarzeń w Polsce. To temat nieprzebadany, a który dostarczyłby zapewne wielu ciekawych wniosków do przemyślenia i weryfikacji programu. Lecz czy wyznaczyłby właściwy kierunek, w którym ma podążać radomszczańska opowieść o Braciach Różewiczach, tego nie jestem już pewna... Odpowiedzi na wiele – nawet niepostawionych – pytań udzielą kolejne festiwalowe wydarzenia.

Opracowała Beata Annan Symoń

Wybrana bibliografia

www.platformakultury.pl

www.przewozyregionalne.pl

www.radomsko.naszemiasto.pl

www.rozewiczopen.pl

Sprawozdania merytoryczne przygotowywane przez MDK

Wojciech Bojdo, *Trzy postacie - trzy różne pasje*, „Po Prostu. Informacje” 2009 nr 40

Wojciech Bojdo, *Różewicz odmieniany przez wszystkie przypadki*, „Pomiędzy Stronami” 2017 nr 22

Paulina Danecka, „Nowa Siła Krytyczna” 2011 (20.10)

jd, <https://radomsko.naszemiasto.pl/rozewicz-open-festiwal-2018-w-radomsku-rozstrzygnięcie/ar/c13-4830091>

Jolanta Dąbrowska, *Różewicz Open Festiwal. Gwiazdy, teatr, film, poezja*, „Gazeta Radomszczańska”, 2013, nr 42

Jolanta Dąbrowska, *Radomsko żegna wielkiego poetę*, „Gazeta Radomszczańska”, 2014, nr 18

Justyna Drzazga-Nowińska, *Krzęsto dla reżysera*, „Polska Dziennik Łódzki” 2010 (11.10)

Justyna Drzazga-Nowińska, *Pamięć o Różewiczach trwa*, „Co Nowego” 2010 (15.10)

Justyna Drzazga-Nowińska, *Trzej bracia artyści i ich radomszczańskie korzenie*, „Co Nowego” 2011 nr 30

Jacek Drózdź, *Różewicz Open Festiwal zawładnie Radomskiem*, „Polska Dziennik Łódzki” 2010 (1.10)

Klaudia Gajda, *Rzeźba z projektu „RaDOMsko Różewicza” już stoi*, Radomsko24.pl 2021 (26.08.)

Beata Januszewska, *Rzeźby na skwerze*, Radomsko24.pl 2015 (30.06.)

Janusz Kucharski, *Mural dla Janusza Różewicza*, „Gazeta Radomszczańska” 2018 nr 41

Joanna Lisiewicz, *Różewicz Open Festiwal Radomsko 2011*, „Topos” 2011 nr 6

Mirosława Łęska, *Festiwal Twórczości Braci Różewiczów*, „Gazeta Radomszczańska” 2001 nr 47

Tomasz Andrzej Nowak, *Bracia Różewiczowie i ich twórczość na łamach prasy lokalnej w Radomsku*, „Zeszyty Radomszczańskie” 2021 tom. XIX, s. 277-308

Jacek Paszewski, *Poplenerowa wystawa Ogólnopolskiego Pleneru Fotograficznego im. Stanisława Różewicza*, Radomsko24.pl 2021 (08.10.)

Anna Pawłowska, *Wielki dzień braci Różewiczów*, „Polska Dziennik Łódzki” 2011 (15.10)

Mateusz Szałowski, *Lament. Pamięci Tadeusza Różewicza*, Radomsko24.pl 2016 (06.10)